

Devesvara
Kavikalpolatā

PK
840
D4
1913
v.2

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

WILLIAM H. DONNER
COLLECTION

*purchased from
a gift by*

THE DONNER CANADIAN
FOUNDATION

BIBLIOTHECA INDICA :
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

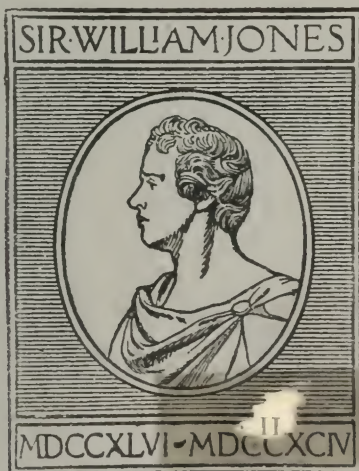
PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1462.

सटीक-कविकल्पलता ।

KAVI-KALPA-LATĀ

WORK ON RHETORIC BY DEVEŚVARA
TOGETHER WITH HIS OWN COMMENTARY.

EDITED BY
PANDIT ŚARAT CANDRA ŚĀSTRĪ.

FASC. II.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL, 1, PARK STREET
1923

NOTICE.

BIBLIOTHECA INDICA

PUBLISHED BY
THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

THE Bibliotheca Indica is a collection of works belonging or treating of Oriental literatures and contains original editions, as well as translations into English, and alsoographies and studies.

The publication was started in 1849, and consists of Old and a New Series. The New Series was begun in 1880 and is still running.

As a rule the issues in the series consist of fascicles of 80 or 100 pages print, though occasionally numbers are issued double, triple or larger bulk, and in a few cases even larger works have been published under a single issue number. Several different works are always simultaneously in preparation. Each issue bears a consecutive issue number. The Old Series consists of 265 issues; in the New Series, till November, 1914, inclusive, 1459 issues have been published. These 1724 issues represent 237 different works; these works again represent the following literatures:—

Sanskrit, Prakrit.
Rājasthānī, Kāshmirī, Hindī.
Tibetan.
Arabic, Persian.

Several works published are partly or wholly sold, others are still incomplete and in progress. A few, though incomplete, have been discontinued.

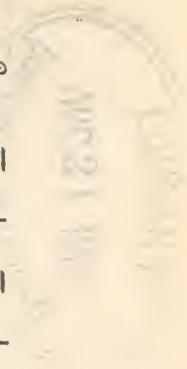
Various price lists and notices concerning the Bibliotheca Indica are available and may be had on application. Revised lists are in preparation. Revised lists are published from time to time.

The standard sizes of the Bibliotheca Indica are three
Demy (or small) octavo.
Royal (or large) octavo.
Quarto.

The prices of the Bibliotheca Indica as revised in 1914 are based (with some exceptions) on the following standard unit of 96 or 100 pages in a fascicle as the case may be:—

NOTE.

The name of the Editor of Fascicle II, Kavi-kalpa-latā, has been wrongly indicated on its cover and should be: Paṇḍita Ram Karan, Vidyāratna. The previous Editor has only been responsible for Fascicle I.

घनवर्द्धिस्मरः । छविराजितगलः । दामोदितनवश्रीः ।
 धरोचितवलः । न व्याप्तश्चत्रनाथः^१ । परोचितवन-
 शोभी । प्रमोदितकटस्थिति[ः] । बलोचितहलश्रीः^२ ।
 वामोदितमनस्थितिः^३ । विक्रान्तभवोपेतः । विभूषित-
 पदान्वितः । ^४वियुक्तजनप्रियः । ^५व्याप्तपक्षहारी ।
^६भरोचितरतश्रीः । रचितमणीभासुरः । सततरस-
 स्थितिः । स्थामोदितवरश्रीः । क्षमोदितपणस्थितिः ।
 संसक्तगरस्थितिः^७ । संप्राप्तसारभूषणः । संभूषितशय-
 युतः । संभावितमदोदयः ।

परागः कौसुमरेणुः । पक्षे उपरागः । अङ्गजः । खद्योतः ।
 घस्मरः । कृगलः । दानवः । धवलः । नक्षत्रनाथः । पवनः ।
 प्रकटः । बहलः । वामनः । विभवः । विपदः । विजनः ।
 विपक्षः । भरतः । रमणी । सरसः । स्यावरः । क्षणः ।
 सङ्गरः । संभारः । संशयः । सम्मदः । इत्यादयोऽप्यपरेऽप्यूहनीयाः
 शतशः ॥

१ 'न द्योतिक्षत्रनाथः' B. २ 'वरोचितहलश्रीः' B. D.
 ३ 'तवनास्थितिः' D.
 ४ 'वियुक्तजनप्रियः' B., 'विमुक्तजनप्रियः' D.
 ५ 'विपक्षहारी' B. ६ 'भारोचितरतश्रीः' B. D.
 ७ 'D. पुस्तके नास्ति.

कलोपयुक्तकपोतः' । प्रखलितप्रवालोपेतः । प्रभ्रष्ट-
प्रमदोद्गः^१ । विमुक्तविरहस्थितिः । ^२मालोपयुक्तमानव-
घनः । ^३मारहितमाधवोल्लासि[त]ः । नरहितनगरा-
लङ्कारः । सुरहितसुधर्माश्रयः ।

^४रचितश्लेषसंश्लेषैर्वर्ण्य(र्ण !)वर्ण्यादिनामभिः ।

उपमानकृतोल्लासैः साधयेत्सर्ववर्णनम् ॥ १ ॥

इदानीं पूर्वाक्षरदूरीकरणेन श्लेषान्तरमाह । कलोप-
युक्तेति । ककारस्य लोपेन युक्तो यः 'कपोत' इति पदं तेन
'पोत' इति पदमायातं भवति । एवं बालः । मदः । रहः ।
नवघनः । धवः । गरः । धर्माश्रयः ।

(१) रचितश्लेषेण संश्लेषो योगो येषां तैः तथा । वर्णा
गौरादयो गुणाः । वर्णा वर्णनीयाः पदार्थाः । वर्णिनो वा
बलाकाकपोतरामभादयः गुक्तधूमरादिवर्णाश्रयाः । आदिशब्दात्
स्वर्गव्योमादयः । एतेषां नामभिः संज्ञाशब्दैः गौरमितपौत-
कपोतबलाकादिशब्दैरित्यर्थः ॥

१ 'कपोतवान्' B., 'कपोलः' C., 'कलोपयुक्तकपोतवान्' D.

२ 'अभ्रष्टाप्रमादयः' B., 'प्रभ्रष्ट' C.

३ 'मालोपयुक्तस्थितिः । मानवघनः' D.

४ 'मारहितमाधवोल्लासितः' B. D.

जनितश्लेषसंश्लेषैर्वर्णवर्ण्यादिनामकैः । ' D.

अहो गौरवसल्लक्ष्मीर्यामिनीकामिनीपतिः ।

'सुपर्वपर्वतौपम्यभङ्गीमङ्गीकरोत्यसौ ॥ २ ॥

गौरौभूतकलाशाली परशुभ्रासितोदयः ।

सुपीवरसितोल्लासः स्पष्टां श्वेतश्रियं वहन् ॥ ३ ॥

(२) गौरौ वसन्तौ लक्ष्मीर्यस्येति । पक्षे गौरवेण गुरुतया मती लक्ष्मीरस्येति । 'गौरः पौतमितयोः ।' यामिन्येव कामिनी तस्याः पतिश्चन्द्रः । सुपर्वपर्वतो मेरुस्तस्योपमाभङ्गी सादृश्यरीतिः ॥

(३) गौरौभूता शुक्लीभूता या कला तथा शाली श्रेष्ठः । पक्षे गौरौ दुर्गा, भूतः प्रेतः, कला चन्द्रकला, एतैः शाली श्रेष्ठः । इह शिवचन्द्रयोरध्याहारेणोपमेयभेदः । एवं सर्वत्र यथायथ-मध्याहार्यम् । परः शुभ्रः भ्रासितः स्थितः उदयो यस्य । पक्षे परशुना कुठारेण भ्रासितः शोभितः उदयो यस्येति । शोभनेः पीवरौ महान् सितः शुक्लः उल्लासो दीप्तिरस्येति । पक्षे सुपीत्रा महता रमितेन शब्देन उल्लासो यस्य । 'पीत्री तु पीव-पीवरौ ।' स्पष्टांशुना किरणेन *इता प्राप्ता या श्रीस्तां वहन् । पक्षे स्पष्टम् ॥

१ 'सुपर्ण' A. B.

* 'इता' इत्यत्र 'एता' इति चेत्समीचीनम् । मूलानुसारित्वात् ।

सदाबलाकासितश्री^१गिरौशाचलसच्छविः ।

स्फुरच्चन्द्रकसल्लक्ष्मीघनसारद्युतिं^२ वहन् ॥ ४ ॥

सदा नवसुधाशोभौ विभ्राणो राजतश्रियम् ।

जातरूपचयच्छायो^३ मधुपीतप्रभान्वितः ॥ ५ ॥

(४) बलाकेव बकपङ्क्तिरिव सिता श्रीरस्य । पक्षे अबलया स्त्रियया कामिता प्रकाशिता श्रीरस्येति । 'काम दीप्तौ' इत्यस्मात् णन्तात् ऋप्रत्यये रूपम् । गिरिशिवत् अचला सच्छ-
विर्यस्य । पक्षे गिरिशाचलः कैलामः । स्फुरन्ती चन्द्रवत्
कमन्ती लक्ष्मीरस्येति । पक्षे स्फुरच्चन्द्रकेण मयूरपक्षस्थेन सती
लक्ष्मीरस्येति । घनवत्सारः श्रेष्ठः, कर्पूरश्च ॥

(५) सदा नवसुधावत् शोभौ । पक्षे सदानश्चासौ वसुधा-
शोभौ चेति । राजतश्रीः रजतसम्बन्धिनी या श्रीस्ताम् । पक्षे
राजतो नृपात् । पूर्ववत्समाधानम् । जातमुद्धृतं यद्रूपं तच्चयेन
च्छाया यस्य । पक्षे जातरूपं सुवर्णम् । मधुवत्पीतप्रभा । पक्षे
मधुपी भ्रमरी तथा इता प्राप्ता प्रभा ॥

१ 'सदाऽबलाकामितश्री' B.

२ 'श्रियं' B.

३ 'मधुपीतभ्रमान्वितः' B.

कर्णिकारचितच्छायः परागश्रीविराजितः ।

अधिकार(रु!)ण्यसंशोभौ नवेन महसा दृतः ॥ ६ ॥

बहुलोहितसंपत्तिः प्रवालद्युतिपेशलः ।

अधिकद्रुश्रियं^१ विभ्रत्कडारचितवैभवः ॥ ७ ॥

(६) कर्णिकारं लकुचकुसुमं तद्वत् चिता प्राप्ता च्छाया येन ।
पक्षे कर्णिका कर्णभूषणं तेन रचितच्छायः । परागः कौसुमरेणुः
तद्वत् श्रीः । पक्षे परा श्रेष्ठा अगस्य वृक्षस्य पर्वतस्य वा श्रीः ।
अधिकं आरूढं लौहित्यम् । पक्षे अधि अधिकं कारूढं
करुणता कृपा च । नवो महेनः सूर्यः तन्महसा दृतः पुष्टः ।
पक्षे नवेन नूतनेन प्रशंस्येन वा महसा तेजसा दृतः ॥

(७) वङ्गौ लोहिता सम्पत्तिः श्रीर्यस्येति । पक्षे वङ्गला
ऊहिता सम्पत्तिरस्येति । प्रवालौ विद्रुमः, प्रकृष्टवालश्च । अधि
अधिका कद्रुः पिङ्गला श्रीः ताम् । पक्षे अधिकां द्रूणां वृक्षाणां
श्रियम् । अधि अधिकां कद्रोर्देव्यमातुर्वा* श्रियम् । कडारं
पिङ्गं चितं व्याप्तं वैभवमस्येति । पक्षे कलया रचितं वैभवं
येन । उलयोरैक्यस्मरणात् ॥

१ 'अधिकारूढसंशोभौ' B., 'अधिकारूढसं' D.

२ 'महसादृतः' B., 'महसा दृतः' D.

३ 'कत्रास्यं विभ्रत्कडार' (?) D.

* 'नागमातुर्वा' इति चेत्समीचीनम् । कद्रुवा नागमादृत्वात् ।

नवधूसरसाटोपः सदा ^१सवलसद्रुचिः ।

विभात्यधिकपोतश्री रासभासितवैभवः ॥ ८ ॥

असितत्वमनोहारी बहुश्यामलतान्वितः ।

^२स्वभावनौलसल्लक्ष्मीः सदारामोदितद्युतिः ॥ ९ ॥

(८) नवेन प्रशंस्येन धूसरेण धूसरगुणेन साटोपः तप्तः । पक्षे न वधूषु सरसः आटोपोऽस्येति । सदा सर्व्वदा शबलः सितासितमिश्रो गुणः तेन सती प्रशस्ता रुचिरस्येति । पक्षे सत् प्रशस्तं आमवं मधु, सदा सर्व्वदा सवो यज्ञो वा, तेन लसद्रुचिः । अधि अधिकं कपोतवत् श्रीर्यस्य । पक्षे पोतेन शावेन श्रीर्यस्य । रासभो गर्दभस्तद्वत् अमितं ईषत् मितं वा वैभवं शोभा अस्येति । पक्षे रामेन नृत्यभेदेन भासितं वैभवमस्येति ।

(९) अमितत्वं अशुक्लत्वम् । पक्षे अमिः खड्गः तस्य तत्त्वं तद्विषयकं शिवासौष्ठवम् । श्यामलता कालिमा, लताभेदश्च । स्वभावेन नौला मल्लक्ष्मीरस्येति । पक्षे स्वभा स्वकीया शोभा तथा अवन्यां पृथिव्यां ऋद्धवने वा मल्लक्ष्मीरस्येति । स्वभावेन लीनैर्नीडे कुलाये मल्लक्ष्मीरस्येति वा । उलयोरेकत्र सृतिः* । सदा सर्व्वदा रामवदुदिता द्युतिरस्येति । पक्षे सदा रामया आरामेण वा उदिता द्युतिः । सदारश्चासौ आमोदितद्युतिरिति वा ॥

१ 'सदास(श)बलसद्रुचिः' B., 'सरलसद्रुचिः' D.

२ 'प्रभाव' B., 'स्वभाव' D.

* 'एकत्वसृतिः' इति चेत्यमीचीनम् ।

केशवामोदितच्छायो नदीनश्रीमनोहरः ।

अन्धकारातिरोचिष्णुर्विभ्रत्कुवलयस्थितिम्^१ ॥ १० ॥

० स्वर्जनस्थितिरोचिष्णुः स्वर्गलाभचितस्थितिः^२ ।

४ सदादिविहितोऽल्लासः सुरावासनयान्वितः ॥ ११ ॥

स्वर्गः ।

(१०) केशवत् वामा गोभना उदिता काया अस्येति । पक्षे केशवा नाम उदिता काया अस्येति । नदीनः समुद्रः तद्वत् श्रीमनोहरः । पक्षे न दीनश्रिया दरिद्रवत गोभया अन्वितः । अन्धकारवत् अतिरोचिष्णुः गोभनः । पक्षे अन्धकारातिः शिवः । कुवलयं नीलोत्पलम्, पृथ्वीवलयं च । कुत्सितं वलयं कङ्कणं वा ॥

(११) 'वर्णवर्णादिनामभिः' इत्यत्र आदिशब्दस्त्वैतस्योदाहरणम् । स्वर्जनो देवजनः, गोभनमर्जनं च । स्वर्गरूपो यो लाभस्तत्करा स्थितिरस्येति । पक्षे गोभनं अर्गलं दण्डः तस्य आभः सदृशः करो बाहुः तेन स्थितिरस्येति । सदा दिवि स्वर्गे हितो धृत उल्लासो येन स तथा । पक्षे सतां आदौ विहितः उल्लासो येन । सल्लोकादीनां वा । सुराणां आवासे स्वर्गे नयान्वितः । सुराया मद्यस्य वासनया अन्वितः ॥

१ 'स्थितं' A.

२ 'अर्जुन' D.

३ 'स्वर्जलोभक[र]स्थितिः' (?) B., 'स्वर्गलाभकरस्थितिः' D.

४ 'सदारविहितोऽल्लासः' D.

सव्योमासङ्गविद्योती सन्नभोगमनस्थितिः ।

१ अभ्रान्तद्युतिरोचिष्णुसदाकाशचितस्थितिः २ ॥ १२ ॥

व्योम ३ ।

स्वयम्भूस्थितिविभ्राजी सम्पन्नवसुधास्थितिः ।

४ स्फुरद्द्वाराङ्कसंशोभी ५ सुश्रमासमलङ्कृतः ॥ १३ ॥

भूमिः ।

(१२) स इति पृथक् पदम् । व्योमामङ्गेन विद्योती । पक्षे मध्ये वामे उमायाः पार्वत्याः सङ्गेन विद्योती । सत् प्रशस्तं धन्नभमि गमनं तत्र स्थितिरस्येति । पक्षे सन्ना नष्टा भोगे मनसः स्थितिरस्येति । 'खर्पावशरि' इति विसर्गलोपः । अभ्रान्तः आकाशान्तः, न भ्रान्तश्च । सदा सर्वदा काशं काश-कुसुम्, सद् गगनं च ॥

(१३) स्वयं आत्मना भुवि स्थित्या विभ्राजी । पक्षे स्वयम्भूः ब्रह्मा शिवो वा । (अ) सम्पन्ना वसुधा च । स्फुरन्त्याः धरायाः अङ्कं क्रोडः । पक्षे हरस्य शिवस्याङ्कम् । सुशोभना क्षमा पृथ्वी, चान्तिश्च ॥

१ 'अभ्रान्तस्थितिरोचिष्णुः' B. D.

२ 'सदाकाशकृतस्थितिः' B. D. ३ B. पुस्तके नास्ति.

४ 'स्फुरद्द्वाराङ्कसंशोभी' B., 'स्फुरद्द्वाराङ्कसंशोभी' D.

५ 'स्वक्षमा' B.

* 'सम्पदा नवा सुधावत् स्थितिरस्येति । सम्पन्ना वसुधा च ।' इति स्यात् ।

सदावलिसमुल्लासी सज्जपातालवैभवः ।

अहीनभोगविभ्राजौ भूदारस्थितिसुन्दरः^१ ॥ १४ ॥

पातालम् ।

सश्रीकाननरोचिष्णुः कान्ताश्चित्तवैभवः ।

अधिकासारसारश्रीर्विधुनीतश्रियं वहन् ॥ १५ ॥

वनादि ।

(१४) सदा वलिर्यत्रेति सदावलि पातालम् । पक्षे सतां आवलिः समूहः । सदा सर्व्वदा वलिः पूजोपकरणं, त्रिवलिश्च । मज्जं उत्तमं पाताले वैभवं अस्थेति । पक्षे सती प्रशस्ता जपा ओङ्गश्च (पा)तालं च, तयोर्वैभवं यत्रेति । अहिः सर्पः तस्य इनः प्रभुः वासुकिः तस्य भोगो यत्रेति अहीनभोगं पातालम् । पक्षे अहीनो महान् भोगः सुखं यत्र । भूदारो वराहः तस्य स्थितिर्यत्रेति भूदारस्थितिः पातालम् । पक्षे भुवि या उदारा स्थितिः ॥

(१५) श्रीसहितं यत्काननं, मश्रीकं आननं सुखं च । कान्तारो वर्त्म दुर्गमम् । तत्र चित्तं व्याप्तम् । कान्तया रचितं च । अधिकासारं कामारे अधि । आमारो धाराम्पातश्च । विशिष्टा धुनी नदी तथा इतां श्रियम् । पक्षे विधुना चन्द्रेण विष्णुना वा नीतां श्रियम् ॥

स्वर्णस्थितिमनोहारौ 'सदानौरोचितस्थितिः ।
सज्जलक्षणविद्योती सदम्भस्थितिपेशलः ॥ १६ ॥

जलाधारः ।

सम्पन्नवे श्मनि स्थायी सदनस्थितिभासुरः ।
'सद्गनः स्थितिमुद्दिभ्रत्सुशोभिनिलयस्थितिः' ॥ १७ ॥

गृहाधारः ।

(१६) सुशोभनं अर्णः तोयम्, स्वर्णं सुवर्णं च । पूर्व्ववद्वि-
मर्गलोपः । सदा सर्व्वदा नौरं जलम् । स इति पृथक् पदम् ।
दानौ दाता । इरा भूः वाक् श्रीर्वा तदुचितस्थितिः । सत्
प्रशस्तं जलं तत्र क्षणं व्याप्य विद्योती । क्षणेन उत्सवेन वा । पक्षे
सज्जं उत्तमं लक्षणं चिह्नम् । सत् प्रशस्तं अम्भः, दम्भसहितञ्च ॥

(१७) सम्पदा नवे अश्मनि पाषाणे । पक्षे स्पष्टम् । सत्
प्रशस्तं अनः शकटं तस्य स्थितिः । पूर्व्ववद्विमर्गलोपः । सत् मनः,
गृहस्य स्थितिं च । 'थरोऽनुनासिके' इति वा ग्रहणादनुनासि-
काभावः । सुशोभौ निलयो गृहं तत्र । पक्षे सुशोभिनि शोभमाने
लये विनाशे ध्याने वा स्थितिः ॥

१ 'सवारौरोचितस्थितिः' B.

२ 'सद्गतः' B., 'सद्गनस्थि' D.

३ 'मलये स्थितः' B.

अहो वामनताटोपः सदाखर्वतमस्थितिः ।

१ अधिकं प्रांशुसंशोभौ सर्वदावालसद्द्युतिः^१ ॥ १८ ॥

आकारः ।

२ अचलस्थितिविद्योती सदास्थिरचितस्थितिः^२ ।

सत्वरोचितलक्ष्मीको मनोज्ञतरलक्षणः ॥ १९ ॥

स्थिरादिः ।

(१८) वामनता खर्वता तथा आटोपोऽस्येति । पक्षे वामः
शोभनः प्रतिकूलो वा, तत्र तेन वा नतो नम्र अटोपो यस्येति ।
खर्वतमो ऽतिवामनः । पक्षे सदा अखर्वतममि स्थितिरस्येति ।
पूर्ववद्विसर्गलोपः । प्रांशुः दीर्घः । पक्षे अधि अधिकं कम्रः
कम्पनशीलः अंशुः करः । वालः अन्याकारः । पक्षे सर्वस्मिन्
दावे वने अलसद्युतिः निश्चेष्टद्युतिः ॥

(१९) अचलो गिरिः, अचलं चरत् (?) । सदा स्थिरा
स्थैर्यवती चिता व्याप्ता द्युतिरस्येति । पक्षे सदा अस्थ्या कीकसेन
रचितद्युतिः । सत्त्वेन रोचिता, सत्वरा उचिता च लक्ष्मीर्यस्य ।
मनोज्ञतरं अतिशोभनं लक्षणं यस्य । पक्षे मनोज्ञः तरलः क्षणः
उत्सवो यस्य ॥

१ 'अधिकप्रांशु' B.

२ 'सर्वदारालसस्थितिः' B.

३ 'अचलास्थिति' D.

४ 'चितद्युतिः' B. D.

* 'चलं चरम्' इति स्यात् ।

उपकण्ठस्थितिं विभ्रत्सनील(ङ!)स्थितिपेशलः' ।

१ अभ्यर्णस्थितिविभ्राजो गङ्गाम्बुनिकटस्थितिः ॥२०॥

समीपम् ।

परमश्लाघी विशदच्छायः

२ स्वचलच्छायो विशद(हृद्य!)प्रतिभः ।

(२०) उपकण्ठः समीपं, कण्ठसान्निध्यं च । मनीङ्गः समीपं तत्र स्थित्या पेशलः शोभनः । पक्षे स इति पृथक् पदम् । नौडस्थितिः शोभा । नौडे कुलाये स्थितिरिति वा । अभ्यर्णो निकटः तत्र स्थितिः । अभ्यर्णः अर्णमि तोये स्थितिः । गङ्गाया अम्बुनि जले कटस्य गण्डस्य स्थितिरस्य । पक्षे स्पष्टम् ॥

(२१) पक्षे श्लेषान्तरमाह । परमश्लाघावान् । पक्षे परं अश्लाघी । अच्छायः कायायाः अभावो यस्य । विशदा निर्मला काया यस्य च । अत्यर्थं अचला काया यस्य । पक्षे स्वकीया चला काया यस्य । हृदि चित्ते अप्रतिभः । हृद्या प्रतिभा यस्य इति च । अपिनद्धं आच्छन्नं अङ्गं यस्येति । पक्षे न पिनद्धं अङ्गं यस्येति ।

१ 'मनीङ्गस्थितिपेशलः' B. D.

२ 'अभ्यर्ण' D.

३ 'स्वचलाद्यो(?)हृद्यप्रतिभः' B., 'स्वचलच्छायो हृद्यप्रतिभः' D.

अपिनङ्गाङ्गः कान्तोऽङ्गेन

प्रखरोऽत्यन्तं क्षितिमापन्नः ॥ २ ॥

उक्तवैपरीत्यम् ।

इति^१ तृतीयं कुसुमं श्लेषस्तवके प्रकीर्णकाख्यम् ॥ २ ॥

‘वष्टि भागुरिरल्लोपमवाप्योरुपसर्गयोः ।’

इति वचनात् अपि शब्दस्याऽकारलोपः । पक्षे अङ्गे शरीरे
कान्तिः । पक्षे प्रकृष्टः खरो ग भ इव । क्षितिं पृथ्वीं आपन्नः ।
पक्षे क्षिति माऽऽपन्नः न प्राप्तः । माङ् निषेधे ॥

उक्तार्थस्य वैपरीत्यं विपर्ययः ।

इति श्री द्वितीयस्तवके तृतीयं कुसुमम् ॥ ३ ॥

१ ‘इति द्वितीये श्लेषस्तवके संकीर्णा नाम तृतीयं कुसुमम् ॥’ B. D.

एकमात्मेन्द्रहस्यश्वगजास्यरदशुक्रदृक् ।

द्वयं पञ्चनदीकूलासिधारारामनन्दनाः ॥ १ ॥

त्रयं कालाग्निभुवनगङ्गामार्गेशदृग्गुणाः ।

ग्रीवारेखा कालिदासकाव्यं शूलशिखावलिः ॥ २ ॥

मन्ध्याः पुरः पुष्कराणि रामविष्णुज्वराङ्गयः ।

(१) एकं एकार्थसूचकम् । आत्मा ब्रह्म । इन्द्रः । हस्यश्वौ ऐरावणोच्चैःश्रवसौ । गजास्यो गणेशस्तस्य रदो दन्तः । शुक्रस्य उग्रनसो दृक् चक्षुः ।

द्वयं द्व्यर्थसूचकम् । पत्नौ मामपूर्वापराङ्गौ । असेः खङ्गस्य धारे द्वे पार्श्वे । रामनन्दनौ कुशलवाख्यौ ।

(२) त्रयं त्र्यर्थसूचकम् । कालाः भूतभविष्यद्वर्त्तमानरूपाः । अग्नयो दक्षिणार्हगार्हपत्याहवनीयाः । भुवनानि स्वर्गमर्त्य-पातालानि । गङ्गामार्गाः भुवनत्रयगतिभेदात् त्रयः । ईशस्य शिवस्य दृशो नेत्राणि । गुणाः सत्त्वरजस्तमांसि । कालिदासकाव्यं मेघदूत-रघुकुमाराख्यम् । शूलशिखाः त्रिशूलस्याघाणि । बलिः त्रिवलिः ।

(३) मन्ध्याः प्राङ्मध्याङ्गसायाङ्गरूपाः । पुराणि मथर-चितानि दैत्यपुराणि । पुष्कराणि सितासितलोहितानि, तीर्थानि वा । रामा रामभार्गवयादवाः । विष्णुज्वराङ्गयः त्रयः । तथा च—

चत्वारि वेदब्रह्मास्यवर्णाञ्चिहरिबाहवः^१ ॥ ३ ॥

स्वर्दन्तिदन्तसेनाङ्गोपाययामयुगाश्रमाः ।

पञ्चपाण्डवरुद्रास्येन्द्रियस्वर्द्रुव्रताग्रयः ॥ ४ ॥

महापापमहाभूतमहाकाव्यमहामखाः ।

‘ज्वरस्त्रिपादस्त्रिगिराः षड्भुजो नवलोचनः ।’

चत्वारि चतुष्टयसूचकानि । एवं सर्वत्र । वेदाः ऋक्सामाथर्वय-
जूषि । ब्रह्मास्थानि ब्रह्मणो मुखानि । वर्णाः ब्राह्मणक्षत्रियवैश्य-
शूद्राः । अश्वयः पूर्वापरोत्तरदक्षिणाः समुद्राः । हरेः कृष्णस्य
बाहवो भुजाः ।

(४) स्वर्दन्तिनः ऐरावणस्य दन्ताः । सेनाङ्गं हस्यश्वरय-
पादात्तम् । उपायाः सामदानभेददण्डाः । यामाः दिनरात्र्योः
प्रहराः । युगानि मत्यत्रेताद्वापरकलयः । आश्रमाः ब्रह्मचर्या-
दयः । तथा च—

‘ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये ।’ इत्यमरः ।

[पञ्च] युधिष्ठिरभीमार्जुननकुलसहदेवाः । रुद्रस्य शिवस्य
आस्थानि मुखानि । इन्द्रियाणि त्वक्चक्षुःश्रोत्रप्राणरम-
नानि । स्वर्गस्य द्रवो वृक्षाः स्वर्द्रवः मन्दारपारिजातमन्तान-
कल्पवृक्षहरिचन्दनानि । व्रताग्रयः पञ्च, तापव्रतस्य अग्रय इत्यर्थः ।

(५) महापापानि ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयगुर्वङ्गनागम-
नानि* । महावाक्यानि । महामखाः वैश्वदेवादयः । तथा च—

१ ‘हरिबाहनः (वः)’ B.

* ‘तत्संसर्गो च पञ्चमः’ इति स्मरणात् पञ्चसङ्ख्यापूर्तिः ।

पुराणलक्षणान्यङ्गानिलवर्गेन्द्रियार्थकाः^१ ॥ ५ ॥
 षट्त्वज्रकोणत्रिशिरोनेत्रतर्काङ्गदर्शनम् ।
 चक्रवर्तिमहासेनवदनर्तुगुणा^२ रसाः ॥ ६ ॥

‘पाठो हीमश्च तीर्थानां मपर्यां तर्पणं बलिः ।

एतैः पञ्च महायज्ञा ब्रह्मयज्ञादिनामकैः ॥’ इत्यमरः ।

‘मर्गश्च प्रतिमर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च ।

वंशानुचरितं चेति पुराणं पञ्चलक्षणम् ॥’

अङ्गानिलाः—

‘प्राणोऽपानः समानश्चोदानव्यानौ च वायवः ।’

वर्गाः कुचुटुतुपवः । इन्द्रियार्थाः विषयाः शब्दरूपरसस्पर्श-
 गन्धाः ।

(६) [षट्] वज्रस्य अग्नेः कोणः । त्रिशिराः रावणपुत्रः तस्य
 नेत्राणि । व्याप्यप्रसङ्गे व्या सङ्ग इति तस्यापि अवयवाः विषय-
 परिशोधनव्याप्तिग्राहकादयः षट् । दर्शनानि वैशेषिकन्याय-
 मीमांसावेदान्तसाङ्ख्यपातञ्जलाख्यानि । चक्रवर्त्तिनो वेनमान्धात-
 धुन्धुमारपुहूरवाकार्तवीर्यार्जुनाः । महासेनस्य कार्तिकेयस्य
 वदनानि । षट्तवो वसन्तग्रीष्मादयः । रसाः मधुरतिक्तकषाय-
 कट्वल्लवणरूपाः । गुणाः सन्धिविग्रहादयः ।

१ ‘पुराणलक्षणान्यङ्गानि वर्णवर्गेन्द्रियार्थकाः ।’ D.

२ ‘वदनानि गुणा’ B. D.

सप्त पातालभुवनमुनिद्वीपार्कवाजिनः ।

‘वाराब्धिस्वरराज्याङ्गब्रीहिवह्निशिखात्रयः ॥ ७ ॥

अष्टौ योगाङ्गवस्वीशमूर्तिदिग्गजसिद्धयः ।

ब्रह्मश्रुतिव्याकरणदिक्पालाहिकुलाचलाः ॥ ८ ॥

(७) [सप्त] अतलवितलसुतलरमातलतलातलमहातलपाता-
लानि । भुवनानि भूर्भुवःस्वर्महर्जनस्तपस्यरूपाणि । मुनयो
मरीच्यङ्गिरोऽत्रिप्रमुखाः । द्वीपाः जम्बून्नादयः । अर्कस्य सूर्यस्य
वाजिनः अश्याः । वाराः रविमोमादयः । अब्धयः लवणेक्षुरम-
प्रभृतयः । स्वराः षड्जमध्यमादयः । राज्याङ्गानि ‘स्वाम्यमात्य
सुहृत् कोषो राष्ट्रदुर्गबलानि च ।’ ब्रीहयो धान्यानि माषादयः ।
वह्निशिखाः ज्वलिनीतापिनौधूम्रेत्यादयः । अग्नेः सप्त जिङ्गारूपाः
शिखाः । तथा च अग्नेर्जिङ्गाः सप्त—

‘हिरण्या गगना रक्ता कृष्णान्या सुप्रभा मता ।

वज्ररूपाऽतिरक्ता च जिङ्गाः सप्त हविर्भुजः ।’

(८) [अष्ट] योगाङ्गानि यमनियमादयः । वसवो देवगण-
भेदाः । ईशमूर्त्तयो वह्नि*चन्द्रसूर्याः पञ्चभूतानि यज्वा च ।
दिग्गजाः ऐरावणपुण्डरीकादयः । सिद्धयः—

१ ‘वारेतिस्वरराज्याङ्गधातुवह्निशिखात्रयः’ B., ‘वाराब्धिस्वर-
राज्याङ्गब्रीहिवह्निशिखात्रयः’ D. २ ‘दिक्पालाहिकुलात्रयः’ B.

* अत्र ‘चन्द्रसूर्यौ’ इति चेत्समीचीनम् । अग्नेः परिगणने
नवत्वापत्तः । अग्नेस्तेजस्यन्तर्भावाद्विरुक्तिरपि ।

नवाङ्गद्वारभूखण्डकृत्तरावणमस्तकाः ।

व्याघ्रीस्तनसुधाकुण्डशेवध्यङ्करसग्रहाः^१ ॥ ८ ॥

‘अणिमा लघिमा चैव प्रकाम्यं महिमा तथा ।

ईशित्वं च वशित्वं च प्राप्तिः कामावसायिता ॥

ब्रह्मणो विधातुः श्रुतयः श्रवणानि । व्याकरणानि माहेश्वर-
कपालिसवत्सकलापप्रभृतयः । दिक्पालाः इन्द्रवज्जिप्रभृतयः ।

‘इन्द्रो वज्जिः पितृपतिर्नैर्ऋतो वरुणो मरुत् ।

कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमात् ।’ इत्यमरः ।

अहयोऽनन्ततचकादयः । कुलाद्रयो वर्षाणां सीमापर्ष्वताः
हिमालयप्रभृतयः ।

(८) [नव] अङ्गस्य शरीरस्य द्वाराणि मुखनासिकादयश्चोत्रद्वय-
नेत्रद्वयशिश्रुगदानि । भूखण्डाः इलावृतकेतुमालभद्राश्वप्रभृतयः ।
कृत्ताः क्विन्नाः रावणस्य मौलयो मस्तकानि । मूलगौर्षमेकं
विहाय नव मस्तकानि नित्यं क्वित्वा शिवाय नैवेद्यानि कृतानीति
प्रसिद्धिः । अमृतस्य नव कुण्डानि पुराणादौ प्रसिद्धानि ।
शेवधयः । अङ्गानि शरीरावयवाः हस्तपादादयः । अङ्गेति पाठे
एकदित्वादिमह्यासूचका वखा (अङ्गाः) नवैव । यथा—१-२-
३-४-५-६-७-८-९ । पुनर्दशकेन एते एव वर्तन्ते । रसाः
शृङ्गाराद्योऽष्टौ, शान्तश्च नवमो रसः । ग्रहाः सूर्य्यचन्द्रादयः ॥

दशहस्ताङ्गुलीशम्भुवाहुरावणमौलयः ।

कृष्णावतारदिग्विश्वेदेवावस्थेन्दुवाजिनः^१ ॥ १० ॥

एकादश महादेवाः सेनाश्च कुरुभूपतेः ।

द्वादशार्का मासराशिसङ्क्रान्तिगुहवाहवः^२ ॥ ११ ॥

सारिकोष्ठकसेनानौनेत्रभूपतिमण्डलाः^३ ।

त्रयोदश स्यस्ताम्बूलगुणा अथ चतुर्दश ॥ १२ ॥

(१०) [दश] कृष्णावताराः मत्स्यकूर्मवराहादयः । दिग्वि-
दिग्भिदा अष्टौ, ऊर्द्धं चाधश्च द्वे इति दश दिग्ः । विश्वेदेवाः
नाम गणदेवाः दश । तथा च—‘विश्वेदेवा दश स्मृताः’
अवस्थाः बान्धादयः । इन्दोः चन्द्रस्य घोटकाः वाजिनो दश ॥

(११) [एकादश] महादेवाः एकादश रुद्राः । कुरुभूपतेः
दुर्योधनस्य सेनाः अत्रौहिण्यः ।

[द्वादश] अर्काः द्वादशादित्याः । मासाः पौषादयः ।
मङ्क्रान्तयः महाविषुवादयः । गुहस्य कार्तिकेयस्य वाहवो भुजाः
द्वादश । षण्मुखत्वात्तस्य ।

(१२) सारिकोष्ठकं पागकगट्टहाणि । सेनान्यः कार्तिकेयस्य
नेत्राणि द्वादश । राजचक्रं क्ष्मापतिमण्डलम् ॥

[त्रयोदश] गुवाकगुणाः । तथा च—

‘ताम्बूलं कटु तिक्तमम्लमधुरचारं कषायान्वितं

वातघ्नं कफनाशनं कृमिहरं दुर्गन्धिदोषापहम् ।

१ ‘विश्वेदेवावस्थेन्दु’ B. २ ‘द्वादशार्कराशिमास’ B.

३ ‘गुरु (ह ?) B., ‘स्कन्द’ A.

४ ‘क्ष्मापितमण्डलः (लाः ?) B., ‘क्ष्मापतिमण्डलाः’ D.

विद्यायममनुस्वाराड्भुवनध्रुवतारकाः ।

तिथयः स्युः पञ्चदश षोडशेन्दुकलाम्बिकाः^१ ॥ १३ ॥

अष्टादश द्वीपविद्यापुराणस्मृतिधान्यकम् ।

विंशतौ रावणभुजाङ्गुलयोऽथ शतं यथा ॥ १४ ॥

वक्त्रस्याभरणं विशुद्धिकरणं कामाग्निमन्दीपनं

ताम्बूलस्य खलु त्रयोदश गुणाः स्वर्गेऽपि तद्दुर्लभम् ॥^२

(१३) [चतुर्दश] विद्याः व्याकरणादयः । यमाः यमाचार्यादयः ।
स्वाराजः इन्द्रवामवादयः । भुवनानि सप्त पातालानि भूरादीनि
च सप्त । ध्रुवमण्डलं व्याप्य परितो या निवसन्ति तारकाः ॥

[पञ्चदश] तिथयः प्रतिपदादयः ।

[षोडश] इन्दोः चन्द्रस्य कलाः । अम्बिकाः षोडशमातृकाः ।

(१४) [अष्टादश] द्वीपाः जम्बादयः सप्त, सिंहलादयः
उपद्वीपाः एकादश । व्याकरणादयः चतुर्दश, आयुर्वेदादयः
चतस्रः । पुराणानि ब्राह्मणमत्स्यादीनि । स्मृतयो मन्वादयः ।
धान्यानि कलमादयः ॥

[विंशतिः] रावणस्य भुजाः विंशतिः । हस्तपादद्वयस्याङ्गु-
लयो विंशतिः ।

धार्तराष्ट्राः शतभिषक्तारकाः पुरुषायुषम् ।

रावणाङ्गुल्यञ्जदलशक्रयज्ञाब्धियोजनम् ॥ १४ ॥

सहस्रं जाह्नवीवक्त्रं शेषशौर्षाम्बुजच्छदाः ।

१रविबाणार्जुनकरा वेदशाखेन्द्रदृष्टयः ॥ १६ ॥

तेषां^२ यथासम्भवमुदाहरणम् :—

एकेन भूमिरिव मेरुमहोदरेण

३वस्रःस्थली मधुरिपोरिव कौस्तुभेन ।

(१४) [शतम्] धार्तराष्ट्राः दुर्व्याधनादयः । शतभिषादि-
नक्षत्राणि । पुरुषाणामायुषि । अञ्जदलानि अञ्जस्य पद्मस्य
पत्राणि । शक्रयज्ञाः इन्द्रस्याश्वमेधाः । मध्यस्थितलङ्कादिद्वीपा-
वधेरब्धेः समुद्रस्य शतयोजनप्रमाणविस्तारम् ॥

(१६) [सहस्रम्] जाह्नवीवक्त्रं गङ्गायाः समुद्रप्रवेशे मुखानां
सहस्रम् । शेषस्य अनन्तनागस्य शौर्षाणि मस्तकानि । अम्बुजस्य
कमलस्य च्छदाः पत्राणि । रविबाणार्जुनकराः, रवेः कराः
किरणाः । बाणस्य बलिमुतस्य, अर्जुनस्य कार्तवीर्यस्य कराः
हस्ताः । वेदस्य शाखाः कौथुमिकामाध्यन्दिनादयः । इन्द्रस्य
दृष्टयः चक्षुषि ॥

१ 'वक्त्रं' B. D.

२ 'रविपाण्यर्जुन' B.

३ 'एतेषां क्रमेण यथा' B., 'एतेषां यथाक्रमेण यथासम्भव-
मुदाहरणीयम् । यथा' D. ४ 'वस्रस्थली' B. C.

द्यौरिन्दुनेव दशनेन गणाधिनाथ-
शुण्डेव देव ! भवतालमकारि धात्री^१ ॥१७॥

पौञ्जमाना दृढं ताभ्यां
प्रियदोर्भ्यामिव प्रिया ॥

सिष्टिदे च चकम्पे च
सम्भ्रमोह च सा चमूः ॥ १८ ॥

कण्ठोऽथमस्या मृदुमध्यतार-
स्वरत्रयाधार इति त्रिरेखः ।

मुदं ददाति त्रिजगज्जयाय
प्रयाणशङ्खो मकरध्वजस्य ॥ १९ ॥

किं रोमराजौघमुनाप्रवृत्तो^२
बलित्रिदण्डीं कलयन्ननङ्गः ।

कस्यापि रूपेण जितस्तपस्वी
तमेव जेतुं तनुते^३ तपांसि ॥ २० ॥

(१७) गणाधिनाथो गणेशः तस्य शुण्डा शुण्डादण्डः ।
शुण्डा शुण्ड इति द्वैरूप्यम् ॥

(२०) बलिः त्रिबलिः मैव त्रिदण्डी दण्डत्रयसमाहारः ।
दण्डास्तु कोपीनवेणुशिखारूपाः । तपस्वी वराकः ॥

१ 'महिता धरित्री' D. २ 'सिखि(खि)दे' B.

३ 'तटेऽस्या' B.. 'विरोमराजौघमुनाप्रवृत्तो' D.

४ 'तपते' D.

वृकोदराद्याः सहसा महाश्रियः

सहोदरास्तं परिवत्रिरे नृपम् ।

द्युहस्तिनो हस्तमिवासुहृद्गण-

च्छिदानिदानं रणपारदा रदाः ॥ २१ ॥

पञ्चत्वं पञ्चेषो-

र्जगदारम्भाय पञ्चभूतानि^१ ।

पञ्चशराः(रौ!) कुसुमेषो-

र्दिवि (गिरि!) भुवि गिरिशस्य जयति

पञ्चमुखी ॥ २२ ॥

(२१) वृकोदराद्याः भीमादयः । नृपं युधिष्ठिरम् । द्युह-
स्तिनः ऐरावणस्य हस्तः शुण्डः । असुहृद्गणस्य रिपुवृन्दस्य
च्छिदायाः क्लेशस्य निदानं आदिकारणम् । रणे पारं ददतीति
रणपारदाः । रदाः दन्ताः । जितपारदा इति च पाठः ॥

(२२) गिरिशस्य शिवस्य पञ्चमुखी जयति । पञ्च मुखानि
समाहृतानि पञ्चमुखी । जयतेरुत्कर्षार्थत्वाद्वाकर्मकत्वम् ।
किम्भूता पञ्चमुखी । पञ्चेषोः कामस्य पञ्चत्वं निधनरूपम् ।
जगतामारम्भाय आरम्भार्थम् । पञ्चभूतानि पृथिव्यप्तेजोवाय्वा-

१ 'च्छिदां' B.

२ 'रणपारकोविदाः' D.

३ 'महाभूतानि' D. अयं पाठश्चन्द्रोभङ्गत्वादुपेक्षणीयः ।

४ 'गिरिभुवि' A. B.

रूढयौगिकमिश्राख्यास्त्रिधा शब्दाः प्रकौर्तिताः ।
 व्युत्पत्तिवर्जिता रूढाः शब्दा आखण्डलादयः ॥१॥
 योगो गुणेन क्रियथा सम्वन्धेन कृतोऽन्वयः ।
 गुणः स्यान्नीलपौतादिनीलकण्ठादयस्ततः ॥ २ ॥
 सङ्ख्या अपि गुणा एव वैशेषिकमते ततः ।
 पञ्चेषुषण्मुखदशग्रीवैकदशनादयः ॥ ३ ॥
 कविरूढिच्युताः शुभ्रवपुःषट्कन्धरादयः ।
 क्रियाः करोतिप्रमुखास्ततः शब्दा हरादयः ॥ ४ ॥
 स्वान्नेटपतिभुक्पालधनमत्वर्थकादिभिः ।
 सम्वन्धे स्वामिनो नाम कविरूढ्या निगद्यते ॥ ५ ॥

(१) व्युत्पत्तिवर्जिताः इति । यत्तु व्युत्पत्तिः क्रियते मण्डपादिशब्दानाम् । मण्डं पिवतीति मण्डपः । कुशं ल्हातीति कुशलः । एतत्तु व्युत्पत्तिमात्रम् । नान्वयः । तथा चोक्तम् ।

(४) कविरूढिच्युताः महाकविभिरप्रयुक्ताः इत्यर्थः ।

(५) सम्वन्धयौगिकमाह । स्वान्नेट्(त्रि ?)ति । स्वान् धनादेः । नेता नायकः ।

१ 'उत्पत्ति' B., 'व्युत्पत्ति' D.

२ 'सष्टृहरादयः' B.

३ 'स्वान्नेट्(त्रि ?)टपतिभुक्पालधनमत्वर्थकादिभिः' B., 'स्वान्नेट्पतिभुक्पालधनं मत्वर्थकादिभिः' D.

भूनेता भूपतिर्भूभुग् भूपालो भूधर्वोऽशुमान्^१ ।
कविरूढ्यैव न त्वेवं भूमानंशुभुगित्यपि ॥ ६ ॥

जन्याद्विधातृकरसू-

क्तकर्तृस्रष्टृसृग्जनकमुख्याः ।

जनकाद्योनिजजनिभू^२-

सम्भवरूढभूतिसूत्याद्याः^३ ॥ ७ ॥

^४तद्यथा—

विश्वविधाता, विश्वकरः, विश्वसूः, विश्वकृत्, विश्व-
कर्ता, विश्वस्रष्टा, विश्वसृक्, विश्वजनकः ।

जनकाद्यथा —

आत्मयोनिः^४, आत्मजः, आत्मजनिः^५, आत्मभूः^६,
आत्मसम्भवः, आत्मरूढः, आत्मसूतिः^७ । आदि-
शब्दाद्वात्स्यायनादयः^८ ।

विश्वं सूते विश्वसूः । आत्मनः सकाशात् भवतीति आत्मभूः ।
आत्मनः सकाशात् सूतिः प्रभवः सम्भवो यस्य स आत्मसूतिः ।

१ 'नृधर्नोऽशुमान्' B., 'भूधर्नोऽशुमान्' D.

२ 'जनिस्सू' B., 'जनिभू' D. ३ 'भूत्यणाद्यास्तु' B.

४ 'जन्याद्यथा' B., 'तद्यथा' D. ५ 'आत्मज्यो (यो) निः' B.

६ 'आत्मजनितः' B. ७ 'आत्मसूः' B.

८ 'आत्मभूतिः । दैत्यः' B., 'आत्मभूतिः' 'आत्मसूतिः' D.

९ 'आदिना वा' D.

धार्यात्पाण्यस्त्रमौल्यङ्गध्वज^१भृन्मण्डनसमानाः ।

ध्व(र !)भर्तृमालिमत्वर्थशालिशेखरसदृशाश्च ॥ ८ ॥

यथा श्रूलौ तथा सर्पी न शशी हरिणी तथा ।

यथेन्दुमौलिर्न तथा गङ्गामौलिस्तु वाचकः ॥ ९ ॥

भोज्यादन्धःपायिलिङ्भुग्व्रतपानाशनादयः ।

भोज्यभोजकसम्बन्धाद्यथा स्युरमृतान्धसः ॥ १० ॥

(८) धार्यात् कुन्तादेः । पाण्यादयो यथा । दण्डपाणिः ।
चक्रायुधः । चन्द्रमौलिः । मृगाङ्गः । वृषध्वजः । पाशभृत् ।
शशिभूषणः । इत्येवमादयः । चक्रधरः । पाशभर्ता । क्षिति-
कृत् । किरणमाली । शशी । मयूखशाली । चन्द्रशेखरः ।
इत्येवमादयः । सदृशाः एतत्समानार्थाः । अत्र तेऽपि योज्याः ।

(९) सर्पीत्येवमादयः कविरूढिच्युताः इत्यर्थः ।

(१०) भोज्यात् अन्धादयो यथा । अमृतं अन्धः अन्नं येषां
ते अमृतान्धसः देवाः । एवं मधुपायी । मधुलिट् । भृशुक् ।
मधुव्रतः । मधुपः । क्रव्यादः । पवनाशनः । इत्येवमादयः ।

१ 'ध्वजमण्डन' B.

२ 'धरभर्त' B., 'धरभरभर्त' D.

३ 'भोज्यभोजन' D.

पत्युः कान्तादयितावधूप्रणयिनौप्रियाङ्गनातुल्याः ।
 पत्याः प्रणयिधवाद्याः पतिपत्नीभावसम्बन्धात् ॥ ११ ॥
 सख्युः सखिप्रभृतयो ^१वाह्याद्यानासनप्रायाः ।
 ज्ञातेः स्वसृतनयात्मजाग्रजावरजसंकाशाः ॥ १२ ॥
 आश्रयतः मदनाख्याः सदासिश्यप्रकाराश्च^२ ।
 वध्याद्द्विड्जिह्वातिद्वेषिभ्रुग्ध्वंसिशासनविपक्षाः^३ ॥ १३ ॥

(११) पत्युः कान्तादयो यथा । हरिकान्ता । हरिप्रिया ।
 हरिवल्लभा । शिववधूः । पद्मनाभगृहिणी । शक्रप्रणयिनौ ।
 इत्येवमादयः । पत्याः प्रणयिधवाद्याः यथा । गौरीप्रणयौ ।
 लक्ष्मीदयितः । इत्येवमादयः ।

(१२) सख्युः सखिप्रभृतयो यथा । वायुसखः । अग्निमखः ।
 इत्येवमादयः । वाह्यात् यानासनप्रायाः यथा । वृषयानः ।
 गरुडासनः । कुरङ्गवाहनः । इत्येवमादयः ।

ज्ञातेः स्वस्रादयः यथा । यमस्वप्ना । कलिन्दतनया ।
 सूर्यात्मजा । इन्द्रावरजः । गरुडाग्रजः । इत्येवमादयः ।

(१३) आश्रयतः मदनादयः यथा । बलिमदन-त्रिदशा-
 लय-दिविषत्-स्वर्वासि-खण्डय-बिलेशय इत्येवमादयः । वध्यात्
 द्विडादयः यथा । मधुद्विट् । जम्भजित् । अन्धकघातौ । मधुदेषी ।
 दैत्यभ्रुकु । बलिध्वंसौ । पाकशासनः । बलविपक्षः । इत्येवमादयः ।

१ 'राज्यादाना' D.

२ 'सन्दाशयप्रकाराश्च' D.

३ 'शासनाधिपत्याः' B., 'शासनविपक्षाः' D.

अप्यन्तकारिसूदनदर्पच्छिह्नमनदारिमथनाद्याः ।

‘सम्बन्धो हि विवक्षात इति पदादेकतोऽपि संयोज्याः ॥

१४ ॥

‘औचित्याद्विबुधैः प्राक्कथिताः ३ सम्बन्धिशब्दास्ते ।

वृषस्य सति वाह्यत्वे शङ्करो वृषवाहनः ॥ १५ ॥

धार्यत्वे तु वृषाङ्कोऽयं स्वत्वे वृषपतिस्तु सः ॥

व्यक्तिचिन्हाङ्कितो जातिशब्दोऽपि व्यक्तिवाचकः ॥ १६ ॥

(१४) नरकान्तक-दैत्यारि-मधुसूदन-बाणदर्पाच्छित्-मदन-
दमन-पर्वतदारि-सुरमथन इत्येवमादयः ॥

(१५) सम्बन्धो जन्यजनकादिलक्षणः विवक्षातः पुरुषेच्छया
घटितो भवतीति पदात् चिह्नात् एकस्मादपि सम्बन्धिशब्दाः
नियुक्ताः । यथा वाहनयोग्यकाले वृषवाहनः ।

(१६) धारणे तु वृषचिह्नमात्रत्वात् वृषाङ्कः । युद्धे तु
वृषस्य रक्षणात् वृषपतिः । यतः पातौति पतिः त्राता ।

यौगिकप्रस्तावे यौगिकविशेषमाह । व्यक्तिचिह्नाङ्कित इति ।

१ ‘सम्बन्धे’ B.

२ ‘औचित्याद्विबुधैः प्राक्प्रदर्शितसम्बन्धिशब्दास्ते’ B.

यथागस्त्यनिवासा दिग्दक्षिणाशा^१ प्रकीर्तिता ।
 शब्दौ त्रिपञ्चसप्तादिवाचकौ विषमायुजौ ।
 योजयेन्नित्नेत्रपञ्चशरसप्तच्छदादिषु ॥ १७ ॥

(१७) दक्षिणाशा इत्युदाहरणम् । अत्र सामान्यविशेष-
 भावसम्बन्धः । नन्वत्र दिक्शब्दो जातिशब्दो न भवति ।
 अनेकव्यक्तिवृत्तित्वाभावात् । तथा चोक्तम्—“ नित्यमेकमनेक-
 व्यक्तिवृत्ति सामान्यं जाति”रिति । प्राचीभेदेनानेकव्यक्तिवृत्ति-
 तास्तौति चेत् नैवम् । प्राचीत्यादिका मंजा सूर्य्यगतिभेदात्
 कृता । प्रथमं यत्र सूर्य्यः प्राञ्चति सा प्राची । पश्चात् यत्र
 प्राञ्चति सा प्रतीची । एवमन्या दिक् । किन्तु दिक् एका
 नित्या विभ्वी कालकृतविपरीतपरत्वानुमेया च । उच्यते ।
 जातिशब्देनात्र जातिरूपाधिश्च द्वयं विवक्ष्यते । तेन कुत्रापि
 जातिः व्यक्तिचिह्नाङ्किता व्यक्तिवाचिका भवति । यथा चन्दनतरुः
 तमालवृक्षः इत्यादि । कुत्रापि उपाधिः स्वव्यक्तिचिह्निता
 व्यक्तिमेवाचष्टे । यथा अगस्त्यनिवासा दिक् दक्षिणाशा इत्युच्यते ।
 अगशाशब्दो ह्यत्र यद्यपि प्राच्यादिषु सामान्येन वर्त्तते तथापि
 दक्षिणाशा इत्यनेन चिह्निता सती केवलं दक्षिणां दिशमेवा-
 भिधत्ते । उपाधिः पुनरत्र दिगितरावृत्तित्वे सति केवलं
 दिग्वृत्तित्वम् । न हि गोत्वादिजातिवत् सामान्यम् ॥

इतरान्तो^१ नञ्पूर्वो गुणशब्दोऽर्थं विरोधिनं वक्ति ।

यथा सितेतरोऽप्यसित एव प्रतिपद्यते कृष्णः ॥ १८ ॥

जलदादिषु पूर्वपदेषु^२ सरोजमुख्येषु चोत्तरपदेषु ।

सुरपतिसमेषु चोभयपदेषु पर्यायपरिवृत्तिः ॥ १९ ॥

पुनर्यौगिकविशेषमाह । विषमायुजाविति । यथा विषम-
लोचनः । अयुग्मलोचनः । विषमनयनः । विषमबाणः । विष-
मच्छदः । इत्यादि ।

(१८) मन्वन्धकृतयौगिकविशेषमाह । अमित एवेत्यादि ।
कृष्ण एव प्रतिपद्यते ज्ञायते. न पीतरक्तादिः । व्युत्क्रमेण एव-
कारो योजनीयः । अमित इत्यत्र विरोधविरोधिभावः मन्वन्धः ॥

(१९) जलदादिष्विति । अत्र पूर्वपदे पर्यायपरिवृत्तिः ।
यथा वारिद-नीरद इत्यादि । न तथा वारिप्रद-जलदायक
इत्यादि । आदिशब्दात् जलदादीनां ग्रहः । सरोजमुख्येष्विति ।
अत्रोत्तरपदे पर्यायपरिवृत्तिः । यथा सरोरूह-सरोजन्मेत्यादि ।
न तथा कामाररूह-तडागजन्मेत्यादि । मुख्यशब्दात् पङ्कजादीनां
ग्रहणम् ।

१ ' इतरान्ते ' B.

२ ' स यथा सितेतरोऽप्यसित एव ' D.

३ ' पूर्वपदे ' B.

४ ' सुरसरित्समेषु ' B.

इति परिवृत्तिसहाये योगास्ते यौगिकाः शब्दाः ।
परिवृत्त्यसहाये ते मिश्रा गौर्वाणतुल्यास्तु ॥ २० ॥

१ इति द्वितीये श्लेषस्तवके मिश्राख्यं पञ्चमं कुसुमम् ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्भागभटसूनुमहाकविदेवेश्वरविरचितायां कविकल्प-
लतायां १द्वितीयस्तवकः सम्पूर्णः ॥ २ ॥

सुरपतिसमेष्विति । अत्रोभयपदे पर्यायपरिवृत्तिः । यथा
सुरेशः सुरपतिः देवेश्वरः इत्यादि । समशब्दात् भूतेश-यज्ञेश्वरा-
दीनां ग्रहणम् ।

(२०) गौर्वाणतुल्या इति । गौः बाणो यस्येति । तुल्य-
शब्दात् विश्वक्सेन-सुमनः-पूर्वदेवप्रभृतयः ॥

इति कविकल्पलताटीकायां बालबोधिकायां द्वितीयस्तवके
रूढियौगिकं नाम पञ्चमं कुसुमम् ॥ ५ ॥

१ 'B. पुस्तके 'इति' आरभ्य 'कुसुमम्' इत्यन्तं नास्ति ।

२ 'द्वितीये श्लेषस्तवके रूढियौगिकमिश्राख्यं नाम पञ्चमं कुसुमम् ।
समाप्तश्चायं द्वितीयः श्लेषस्तवकः । ग्रन्थसङ्ख्या २८० ।' B.

अथ राजेश्वरं गङ्गास्तुतिर्भगवदौरणम् ।
 विप्रलापस्तडागादिवर्णनं वादितजनम् ॥ १ ॥
 इति यत्र निगद्यन्ते क्रमेण कुसुमानि षट् ।
 तं वदामि कथाकल्पं सुधाकल्पं समासतः ॥ २ ॥
 अर्थिप्रत्यर्थिनोर्यत्र विमतिः सा कथा द्विधा ।
 वीतरागकथा चान्या^१ विजिगीषुकथा यथा ॥ ३ ॥

अथ कथाम्बकः ॥

(२) कथायाः कल्पः कल्पनं यत्र । अथवा कथानामाकल्पं
 नेपथ्यमिव कथाम्बकं । सुधाकल्पं अमृतममं समासतः मञ्चेपात्
 तं वदामि ।

(३) कथायाः लक्षणपुरःसरं भेदमाह । अर्थिप्रत्यर्थिनो-
 रिति । अर्थी वादी । प्रत्यर्थी प्रतिवादी । अनयोर्यत्र विमतिः
 विरुद्धा मतिः सैव कथा द्विधा द्विप्रकारा भवति । एकतरा
 कथा । वीतो रागो विजिगीषा यत्र । वादकथेत्यर्थः ।
 तथा चोक्तम्—‘तत्त्वबुद्धोः कथावादः ।’ यथा गुरुशिष्ययोः कथा ।
 अन्यथा च विजिगीषो रागिणः कथा जल्पवितण्डारूपेत्यर्थः । तथा
 चोक्तम्—‘स्वपक्षस्यापिका परपक्षदूषिका कथा जल्पः । केवलं
 परपक्षदूषिका कथा वितण्डा ।’ तत्र निष्फलत्वाद्द्वीतरागकथायाः
 यथेत्यनेन विजिगीषुकथोदाह्रियते ।

वादौ च प्रतिवादौ च प्राश्निकोऽथ सभापतिः ।
 चत्वार्यङ्गानि तुङ्गानि कथायाः^१ संप्रचक्षते ॥ ४ ॥
 अनिन्यः सर्वविद्यासु सर्वालङ्कारपारगः ।
 सविता कवितापद्मकानने तर्ककर्कशः ॥ ५ ॥
 भरते भारते^२ विन्नः प्राज्ञो मन्त्रादिनाऽथ वा ।
 सुवेशः पुरुषो गच्छेत्सभ्यान्तन्भावयन्सभाम् ॥ ६ ॥
 अतः प्रथमतस्तत्र धरिचौरमणं प्रति ।
 विद्वद्वृन्दप्रमोदार्थरा(मा)श्रीराशौनुदीरयेत्^३ ॥ ७ ॥
 स्वस्यस्तु विस्तारियशःप्रशस्ति-
 भ्राजिष्णुदोष्णे भवतेऽवते क्षाम् ।

(४) तत्र प्रकारमाह । वादौ चेत्यादि । प्राश्निकः प्रश्न-
कर्त्ता मध्यस्थ इत्यर्थः ।

(६) भरते सङ्गीतशास्त्रे । अथवा पूर्वान्तेपे । मन्त्रादिने-
त्यादिशब्दात् प्राक्तनसंस्कारेण वा ।

(७) धरिचौरमणं राजानम् । आश्रीराशौन् आशिषां राशयः
समूहाः तान् । ' रो रि ' इति रेफलोपे दीर्घः । उदीरयेत् ब्रूयात् ॥

१ 'सभायाः' A.

२ 'भारतेऽभिज्ञः' B. D.

३ 'माश्रीराशौरुदीरयेत्' B.

विपक्षलक्षयदक्षतौक्षण-

कौश्लेयकायाक्षतरक्षणाथ ॥ ८ ॥

अतुल्यकल्याणभवनं भव । प्राज्यं साम्राज्यमासा-
दथ । चतुःसमुद्रमुद्रावच्छेदिनीं मेदिनीं पाहि । प्रताप-
तापितारिवर्गो भर्गोपमो भूयाः । विनायकोऽवनाय
कोविदस्य भवतु भवतः । शारदा शारदाभ्रशुभ्रा^१ विभ्रा-
जतामकुण्ठे भवत्कण्ठे^२ । सूर्यः सूर्यर्चितः प्रचितोपचय-
मचिरमारचयतु त्वाम् । अमन्दानन्दाय^३ मन्दाकिनी

(८) प्रशस्तिः विरुदादिलिपिः तथा भ्राजिष्णुः दोः वाङ्-
रस्येति तस्मै तथा । क्ष्मां पृथ्वीम् । कौश्लेयकः खड्गः । अक्षतं
रक्षणं यतः तस्मै अक्षतरक्षणाथ ॥

प्राज्यं प्रचुरम् । साम्राज्यं मार्क्सभौमत्वम् । आसादथ प्राप्नुहि ।

चत्वारः समुद्राः एव मुद्रिका तथा अवच्छेदयुक्ताम् ।

भर्गोपमः शिवोपमः ।

विनायको गणेशः । अवनाय रक्षणाथ । कोविदस्य धीरस्य ।

शारदा सरस्वती । शारदाभ्रः शरद्घनः तद्वच्छुभ्रा ।

अकुण्ठे अमन्दे ।

सूर्यर्चितः सूरिभिः पण्डितैः, अर्चितः पूजितः । प्रचितो-
पचयं प्राप्तधनाद्युपचयम् । आरचयतु करोतु ।

१ 'अतुल्यकल्यकल्याण' D.

२ 'शुभ्रविभ्राजिताम' B.

३ 'तव कण्ठे' D.

४ आन(अम)न्दानन्दवन्दाय' D.

सम्पद्यताम् । 'भृङ्गौशभृङ्गारशृङ्गारकारिवारिभासुरा
सुरापगाऽत्र गात्रमतिमात्रमत्रभवतो^१ भवतः पवित्रयतु ।
सर्वतः पर्वतसुतापतिः पातु । गङ्गाश्रु(भृ ?)ङ्गारितशिराः
शिवः शिवं दिशतु देवाय । सर्वमङ्गला^२ मङ्गलास्पदं
करोतु त्वाम् । प्रभविष्णुर्विष्णुः पुष्पातु जिष्णुतां तव ।
स दामोदरः सदादामोदरतस्त्वयि भवतु । त्वयि करोतु
करुणामरुणानुजध्वजः । मुकुन्दः कुन्दसुन्दरयशःस्तव-

सम्पद्यतां भूयात् ।

भृङ्गौशः शिवः स एव भृङ्गारं जलपात्रं तत्शृङ्गारकारि मङ्ग-
मकारि यद्वारि जलं तेन भासुरा शोभना । सुरापगा गङ्गा । अत्र
जगति । गात्रं देहम् । अतिमात्रं निर्भरम् । अत्रभवतः
पृज्यस्य । भवतः तव ।

गङ्गया भृङ्गारितं जलपात्रीकृतं शिरो यस्य । गङ्गाशृङ्गा-
रितेति पाठे समालिङ्गितम् । देवाय राज्ञे ।

प्रभविष्णुः प्रभुः । पुष्पातु वर्द्धयतु जिष्णुताम् ।

सदा सर्व्वदा आमोदरतः आनन्दरतः ।

अरुणानुजो गरुडः स एव ध्वजो यस्य स कृष्णः ।

१ 'भृङ्गौशभृङ्गारकारि' B.

२ 'मत्रभवतः पवित्रयतु' B.

३ 'सर्वमङ्गला सर्वमङ्गलास्पदं त्वां करोतु' B.

किताम्बरं विरचयतु^१ । जायतां निजायताङ्घ्रिभुवभुव-
 नैर्भुवनं भूपयन् भगवान् भवदभ्युदयाय^२ । जीव राजीव-
 भूरिव भूरिवत्सरशतानि । चिरं^३ विरञ्चिरिव वञ्चित-
 कालः कलय पुष्कलमायुः । अरविन्दनन्दनो मुदं
 समुदञ्चयतु । निराविलमिरावलयमामलयमाहिमा-
 लयमापालय । जय प्रबलरिपुकुलप्रलयकालाग्नि-

स्तवकिताम्बरं व्याघ्राकाशम् । स्तवकितं जातस्तवकमिव आकाशं
 यस्मादिति वा ।

जायतां भूयात् । निजः आयतः दीर्घः अङ्घ्रिः तद्भवभुवनैः
 गङ्गाजलैरित्यर्थः । भगवान् विष्णुः ।

राजीवभूः ब्रह्मा । भूरीणि बहूनि वत्सरशतानि व्याप्य जीव ।
 विरञ्चिः ब्रह्मैव । वञ्चितकालः पराजितमृत्युः । कलय प्राप्नुहि ।
 पुष्कलं विस्तरम् । आयुः जीवनकालम् ।

अरविन्दनन्दनः ब्रह्मा । समुदञ्चयतु सम्बद्धयतु ।

निराविलं अनिन्द्यं यथा स्यात् । इरावलयं भूगोलम् ।
 'इरा भू-वाक्-सुराऽपु स्यात् ।' आमलयं मलयपर्यन्तम् । आहि-
 मालयं हिमालयपर्यन्तम् । आ सम्यक् पालय ॥

कालाग्निरुद्रः यमवह्निशिवानां आत्मको मूर्त्तिभेदः ।

१ 'विरचयतु त्वाम्' D.

२ 'भवदुदयाय' B.

३ 'विरिञ्चिरिव' B.

रुद्र^१ ॥ अनन्तगुणमणिगणसमुदयसमुद्र ॥ द्रविणगणा-
गणोद्यवितरणतृणीकृतगौर्वाणदृष्ट ॥ भरतभगौ^२रथ-
सुरथदशरथरघुनहुषसदृष्ट ॥ विनयविनमद्वनि^३धर-
(व !)निवहसुवहचरणचारुचामीकरसुन्दरारविन्द^४ ॥
सहृदयहृदय^५ ॥ श्रौरोदमोदमानगोविन्द ॥ रुद्राणी-
रमणचरणपरिचरणचारण^६ ॥ समस्तसामन्तसौमन्ति-

अनन्तः महान् । समुदयः सम्यगुद्गमः ।

द्रविणं धनम् । वितरणं दानम् । गौर्वाणदृष्टः कल्पतरुः ।

सदृष्टः समः ।

विनयेन विनमन्तः विनम्राः ये अविनपतयः भूमिपाः तेषां
निवहेन समृहेन सुवहानि सुखेनोद्धानि चरणाः एव चामीकरा-
रविन्दानि स्वर्णपद्मानि यस्य मः ।

सहृदयः सज्जनः ।

रुद्राणीरमणः शिवः, तस्य चरणस्य परिचरणं परिचर्या
सेवा तत्र चारणः सेवकः ।

सामन्तसौमन्तिनी राजपत्नी । दूरोत्सारणं दूरोत्क्षेपणम् ।

१ 'प्रलयवाचाच(दावान?)ल ।' B. २ 'अनणुगुण' B.

३ 'सुरथदशरथजयद्रथरघुनघुषसदृष्ट' B.

४ 'द्वनिध्वनिवह' B.

५ 'चामीकरसुन्दरारविन्द' B., 'चारुचामीकरसुन्दरकरारविन्द' D.

६ 'सदयहृदय' B., 'सहृदयहृदय' D.

७ 'परिचरणचारुचारण' D. ८ 'सपत्नसामन्त' D.

नीसौमन्तसिन्दूरपूरदूरोत्सारणकारण ! । निष्कृ-
 पकृपाणधारावलुप्त^१ मेदिनीपतिमुण्डमण्डलीमण्डित-
 चण्डीशमूर्तिमहीमण्डल !^२ । बलवदरिवलदलनलीला-
 खण्डल ! । अतुलतुलापुरुषप्रमुखप्रतन्यमानमहादान-
 सन्तानसन्तोषितसर्वोर्वीसुपर्व^३प्रणौताशौर्वादनादप्र-
 मोदमानमानस ! । यशोराजहंसोह्लासलीलानिवासमा-
 नस !^४ । संरम्भोत्तम्भितासिदम्भोलिलीलादलितारि^५-
 दन्तावलावलीमुक्तमुक्तावलीफलोज्ज्वल !^६ । राज्यलक्ष्मी-
 रक्षणविचक्षणदक्षिणदोर्दण्ड !^७ । डिण्डीरपिण्डपरि-
 पाण्डुराखण्डयशःश्रीखण्डमण्डितजगदण्ड !^८ । विल-

निष्कृपः कृपारहितः । चण्डीशमूर्तिरिति विशेषणं साभिप्रायम् ।
 मुण्डमालाभूषणत्वात् शिवस्यापि ।

भूसुपर्वाणो भूदेवाः । एकत्र मानसं चित्तम् । अन्यत्र मरोभेदः ।
 संरम्भेण कोपेन यः उत्तम्भितः उत्तोलितः अस्मिः खड्गः स
 एव दम्भोन्निः वज्रम् ।

जगदण्डं ब्रह्माण्डम् ।

१ 'लुप्तममेदिनी' B. २ 'चण्डीशमूर्तिस्वरूपमही' D.

३ 'सन्मान' B. ४ 'सर्वभूसुपर्व' B.

५ 'लीलाविलासमानस' D.

६ 'वलितारि' B. ७ 'मुक्तमुक्ताफलोज्ज्वल' B. D.

८ 'दोर्दण्डोद्दण्डयशोडिण्डीर' B. ९ 'खण्डमण्डितजगदण्ड' B.

मदवनीवनोपकदारिद्र्यमुद्राविद्राविद्रविणधाराधर ! ।
 तर्जितोर्जितधनुर्द्धर ! । अङ्गवङ्गकलिङ्गभूलिङ्गतैलङ्ग-
 मगमगधमलयमालवमरुकुरुनासौरनाहौरसौवीरका-
 वीरकौरकश्मीरहरिकेलकेरलकोशलान्तर्वेदिचेदिमहा-
 राष्ट्रसौर। प्रलाटभोटवराटवरहाटकरहाटकर्णाटगोट-
 गौड़चौड़द्रविड़ानन्तनृत्यत्कीर्तिनर्त्तकीनिरूपणनिपुण-
 गीर्वाणगणस्तूयमानमानदोस्तम्भ ! । ^१सकलसफलम-
 मारम्भ ! । ^२चातुर्यधर्ममाधुर्यस्थैर्यशौर्यसौन्दर्यसौकुमार्य-
 मर्यादाद्यानयाचारविचारदाक्षिण्यदक्षताद्यक्षामक्षि-
 तिपगुणग्रामाभिराम ! । अनवरतकृतसुकृतशतानुकृत-

अवनी पृथ्वी तत्र वनीपकाः याचकाः ।

ऊर्जितः बलवान् ।

गीर्वाणगणः सुरगणः, धीरगणो वा ।

अक्षामः अचीणः । गुणग्रामः गुणश्रेणी ।

१ 'सुराष्ट्र' B.

२ 'वराटक' 'हाटक' 'कर्णाटगौड़' B.

३ 'सकलसकलमानंभ (समारम्भ)' B.

४ 'चातुर्यमाधुर्यधैर्यस्थैर्यसौन्दर्य' B.

५ 'दाक्षिण्यगुणरा(या)माभिराम' B.

राम!। अमन्दमन्दरान्दोल^१दोलायमानोद्दामदुग्धाब्धि-
 प्रसूतकमलाविलास[वास?]भवन!। भवनगरनाथ^२
 मधुमथनचरणस्मरणपरिणमत्पुण्यजन्यानन्यसामान्य-
 वैभवाधिवास!। सविकाशकाशहरहासव्यासोपन्यास-
 सङ्काशवाग्विलासनिवासकालिदास!। धवलधामाधि-
 रूढसमूढशृङ्गारप्रौढप्रमोदप्रमदामदालसविलसन्नयन-
 राजीरा(व!)जीवन!^३। त्रिभुवनजनमनोमनोहरमधु-
 करसङ्केतकेतकीवन!। जय सभयजनशरण!। जय
 कमलसमचरण!। जय मदनमदहरण!। जय धरणि-
 भरधरण!। देवं^४ नयनाभिरामं राममिव^५ विलोचन-

दोलायमानः चपलः । वासभवनं वसतिगृहम् ।

भवः संसारः एव नगरं तस्य नागरो यो मधुमथनः कृष्णः ।
 परिणतं परिपक्वम् । जन्यं जातम् । अनन्यममं नान्येन ममम् ।
 वैभवं विभुत्वम् ।

धवलधाम सौधम् । समूढः सम्राट् । शृङ्गारेण यः प्रौढः
 महान् प्रमोदः स थाभिः तास्तथा । जीवनं जलम् ।

सङ्केतः निवासः ।

१ 'न्दोलदोलादोलायमानोद्दामकमलाविलासवासभवन' B.

२ 'नागर' D.

३ 'राजीवजीवन' B.

४ 'देवं नयनमनोभिरामं' B. ५ 'राममिव लोचन' B.

गोचरीकृत्य कृतकृत्याः प्रशान्तखरदूषणोपप्लवा 'दण्ड-
कारण्यमुनय इव समजनिष्पत्ति । अयं हि सम्प्रति
संवृत्तो देवस्य साक्षात्कारः । संसारमरुत्स्वार्समुद्भूत-
प्रभृतखेदानां तापत्रयातपतप्तानामस्माकमकस्माद्-
जनि सुधाकादम्बिनीकदम्बसम्बन्धः । अनेन नवसुधा-
'श्रीकरपरिस्यन्दिनाऽकालजलदेन निर्वापयता 'सर्व-
तस्तापतप्तं शरीरमान्तराणि च करणानि । किं किम-
स्मभ्यं नोपकृतम् । कानि 'कानि च सौख्यानि नोप-
नीतानि । काः काः सम्पदो न सम्पादिताः । केषां
केषां कल्याणानां न भाजनौकृताः । किमनल्पजल्प-

खरं तीव्रं दूषणं दोषः तज्जातः उपप्लवः उत्पातः । पचे
खरदूषणौ राक्षसभेदौ ।

संसारः एव मरुः निर्जलस्थानम् । प्रभृतः प्रचुरः । तापत्रयं
आध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकरूपं तदेव आतपः । कादम्बिनी
मेघमाला । कदम्बकं समूहः ।

निर्वापयता सुखयता ।

उपकृतं उपढौकनीकृतम् ।

जल्पः आलापः ।

१ 'दण्डकावनमुनय' B. २ 'सौकर' B.

३ 'सर्वतः शरीरमान्तराणि' B. ४ 'कानि कानि सौख्यानि' B.

कल्पनयाऽनया । १ निःशेषमहोदयोदयानामतिभूमि-
मध्यास्महे । २ देवश्च प्रार्थकसार्थं प्रति निधिप्रतिनिधिः ।
देवं ३ देवेन्द्ररुद्रोपेन्द्रद्रुहिणमुद्राधरं सत्याश्रयं नासत्याः
श्रयन्ते । देवेन पवित्रचरित्राणि मित्राणि पुरस्कृ-
तानि । न ४ तिरस्कृतानि । देवाय ५ सेवायत्त(त!)यत्नं

अतिभूमिं काष्ठाम् । अध्यास्महे प्राप्ताः स्मः ।

प्रार्थकसार्थं याचकवृन्दम् । प्रति लचीकृत्य । निधेः निधि-
सङ्ख्यातधनस्य । प्रतिनिधिः ममः ।

द्रुहिणः ब्रह्मा । मुद्राधरं लक्षणधरम् । सत्याश्रयं सत्यलोका-
श्रयम् । सत्यायाः सत्यभामायाः आश्रयम् । सत्यवाक्याश्रयं चेति ।
† यथाक्रमं द्रुहिणरुद्रोपेन्द्ररूपाणां विशेषणम् । नामत्याः सत्यहीनाः
जनाः । अथ च नामत्याः अश्विनीकुमारवंशाः रुद्रादीन् सेवन्ते
इत्युचितमेव ।

सेवायां आयतः दीर्घः यत्नो यस्य तत्तथा ।

१ 'महोदयानामतिभूमि' B.

२ 'देवः प्रार्थक' B.

३ 'देवं रुद्रोपेन्द्रद्रुहिणमुद्राधरं नासत्या[ः]श्रयन्ते' B.

४ 'न तिरस्कृतानि' B. पुस्तके नास्ति ।

५ 'सेवायत्नं' B.

* सती दाक्षायणी तस्या आश्रयम् । इति चेत् सम्यक् ।

† द्रुहिणोपेन्द्ररुद्ररूपाणामिति पाठे यथाक्रमत्वसम्भवः ।

द्वाःस्यदुःस्थौकृतं सामन्तसहस्रमजस्रं स्पृहयति । देवा-
द्देवाधिपादिव चस्ताः समस्तावनिभृतो निभृतोपक्रम-
मपाक्रामन् । देवस्य निर्दोषः कौषः पोषयति मनौषि-
मनौषितम् । देवे च प्रसादसुमुखे 'सम्मुखी श्रेमुषी ।

अपि च । देवस्य महीमहेन्द्रस्यापि सुरसार्थपतेर-
भ्रान्तस्थितेर्बहुनयनलाभरतस्य सहजन्याया लोचन-

अवनिभृतः राजानः, गिरयश्च । निभृतोपक्रमं विरलप्रचारं
यथा स्यात्तथा । अपाक्रामन् पलायिताः ।

कौषः भाण्डागारम् । मनौषिणां पण्डितानां मनौषितं
वाञ्छितम् ।

श्रेमुषी बुद्धिः ।

मह्यां महेन्द्रः इव महीमहेन्द्रः तस्य । सुराणां मार्यः समूहः ।
पक्षे सुरसा शोभना पृथ्वी । अर्थः धनम् । अभ्रान्तः मेघान्तः,
तत्र स्थितिः । अस्य वाहनात् । पक्षे अभ्रान्ता अचपला स्थितिः
मर्यादा अस्येति । बहूनि नयनानि लभते यः तस्य । महस्राच-
त्वात् । पक्षे वज्रभिः नयैः नीतिभिः, नलाभस्य नलाख्यराजमदृ-
गस्य । सहजन्यायाः स्वर्गवेश्यायाः, लोचनमनोहारिणः अपहा-
रकस्य । रूपवैदग्ध्यातिशयादित्यर्थः ।

१ 'सुमुखी' B.

२ 'सुरसार्थपराभ्रान्तस्थितेर्बहुनयनलाभस्य' B.

मनोहारिणः करसम्भृतशतकोटरमृतभुजः सन्तानमाल-
भारिणः कनकाचलरुचेरुच्चामरराजिराजितस्य^१ स्वय-
म्भूमहिम(त ?)स्थितेः^२ काञ्चनशोभां दधानाः^३ सुधर्म-
सभासभासदः सुमनसः ।

‘धृताचौ महजन्या च रम्भा च मेनका परा ।’ इति ॥

अथवा सह एकदा जन्यानां प्राणिनां यः अयः शुभावहं कर्म
तस्य यत् आलोचनं सम्यक् ज्ञानं तेन मनोहारिणः । पक्षे सहजं
स्वाभाविकं यत् न्यायालोचनं न्यायशास्त्रागमः तेन मनोहारिणः ।
शतकोटिः वज्रम् । शतकोटिसङ्ख्यातं धनं च । अमृतं सुधां
भुनक्तौति । पक्षे अमृतं यज्ञावशिष्टं अयाचितधनं वा । तथा च
‘अमृतं स्यादयाचितम् ।’ भुनक्तौति । सन्तानमालभारिणः सुरतरु-
कुसुममालां दधानस्य । ‘मालभारिणः’ इति ‘दृष्टकेशी—’ ६ ।
३ । ६५ इति ह्रस्वः । पक्षे ज्ञातिसमूहपोषकस्य । कनकवत्
अचला रुचिरस्य । पक्षे कनकाचले सुमेरौ रुचिः तृप्तिरस्येति ।
उच्चाः ये अमराः देवाः तेषां राजिः समूहः । पक्षे उद्गतचामर-
श्रेणी । स्वयं आत्मना भुवि महिता स्थितिर्यस्य । पक्षे स्वयम्भुवा
ब्रह्मणा विष्णुना वा महिता स्थितिः स्थानं मर्यादा वा यस्य ।
अथवा स्वयं आत्मना भूम्ना बाहुल्येन हिता धृता कुशला वा
स्थितिरस्येति । काञ्चन अनिर्वचनीयां शोभां, स्वर्णशोभां च ।

१ ‘रुच्चामरराजितस्य’ B.

२ ‘सहितस्थितेः’ B., ‘महितस्थितेः’ A. ३ ‘सुधर्मा’ B.

१काव्यमनोज्ञं सुचरितं सखा प्रवरः । प्रणयिनः
सुखलीना गन्धर्वाः । गुरुर्गुरुः । मरुन्नर्तितरम्भासम्भा-
वितं २सदानन्दनमुद्यानम् । ३अहो वैचित्र्यमत्र । जन-
पदाः सदानयज्ञा ४अनीतयः । उपचितबहुव्रीहयो-

सुधर्मा नाम्नी देवमभा । पक्षे गोभनः धर्मः यत्रेति । सुमनमः
पण्डिताः, देवाश्च ।

काव्यस्य शुक्रस्य मनो जानातीति काव्यमनोज्ञम् । पक्षे
काव्येन कवितया मनोज्ञं गोभनम् । प्रवरः श्रेष्ठः । प्रवरनामा च ।

प्रणयिनः, प्रणयः प्रम तद्युक्ताः । तथा च—

‘प्रणयः प्रश्रये प्रेम्णि याञ्जाविश्रम्भयोरपि ।’

सुखलीनाः सुखेन लीनाः । खलीनाश्च । गन्धर्वाः घोटकाः,
देवयोनयश्च ।

गुरुः आचार्यः ।

मरुतौ पवनामरौ । रम्भा कदली, अप्सरोभेदश्च । मदा
मर्ब्वदा नन्दनं नन्दननामकम् । पक्षे आनन्दनं आनन्दकरम् ।

विरोधे सदा नयं जानन्तीति सदानयज्ञाः ये ते कथं
अनीतयः नीतिहीनाः । अथ च अविरोधे दानयज्ञाभ्यां महिताः,
ईतिहीनाश्च ।

१ ‘काव्यज्ञमनोज्ञं चरितं’ B.

२ ‘सदानन्दमुद्यानम्’ B.

३ ‘अति वैचित्र्यमत्र’ B.

४ अती(नी)तयः’ B.

ऽविग्रहाः । समहाधन्वानो बहुधान्योदयोक्त्वासिनः^१ ।
 बहुखलाः सज्जनालङ्कृताः । 'सज्जनमन्निधाना वैदूर्य-
 भाजः । नितान्तप्रणता उच्चताभृतः । कुलीनाः सदान-
 भोगाः । मन्त्रिणः सदाचाराः । मातङ्गाः स्पृहणीय-

‘अतिवृष्टिरनावृष्टिः शलभा मूषकाः खगाः ।

प्रत्यामन्नाश्च राजानः षडेते ईतयः स्मृताः ॥’

एवं परत्रापि विरोधाभासाः ज्ञेयाः ।

बहुव्रीहिः समासभेदः । बहुवः व्रीहयः धान्यादयश्च । अवि-
 ग्रहाः विग्रहममामान्तेन हीनाः । कलहहीनाश्च ।

महान्तः धन्वानः मरुस्थानानि येषु । पक्षे महाधानुष्काः ।
 बहूनां धान्यानां उदयेन उक्त्वासिनः । बहुधा अन्येषां उदयेन
 उक्त्वासिनश्च ।

बहुखलाः बहुवः खलाः यत्र । खलः क्रूरः । धान्यमर्दनस्थानं च ।

मन्निधानं सान्निध्यम्, प्रशस्तधनं च ।

कुलीनाः कौ पृथिव्यां लीनाः । कौलिन्यवन्तश्च । सदा नभसि
 गच्छन्तीति सदा नभोगाः । दानभोगाभ्यां सहिताश्च ।

मदाचाराः सर्वदा चाराः दूतभेदाः । प्रशस्ताचाराश्च ।

मातङ्गाः चण्डालाः, हस्तिनश्च । स्पृहणीयं दानं येषां ते तथा ।
 पक्षे मनोज्ञमदजलाः ।

१ ‘धान्योदयोक्त्वासिताः’ B.

२ लब्धमन्निधाना’ A. B.

दानाः । 'भुजगवलया दक्षमखभुजः । भूतिभृत्तो रजो-
रहिताः । सुकेश निष्केशाः' । परिजनः कलानिधिर्न
दोषाकरः । दानं समानमसमानम्^३ ।

किञ्च किञ्चन वचनमुच्यमानमधुना मधुना समानं
मधुनाशनावतारः क्षणमवधारयतु मनसि धारयतु च ।

भुजगाः वलयानि कङ्कणं येषां शिवानां ते तथा । पक्षे भुज-
प्राप्तवलयः । दक्षस्य प्रजापतेः मखं यज्ञं दूषयन्ति ये ते तथा ।
पक्षे दक्षाश्च ते मखजुषश्चेति ।

भूतिः भस्मनि सम्पदि । रजः गुणभेदः, धूलिश्च ।

निष्केशाः केशरहिताः । निष्कानां धनानां ईशाः ।

कलानिधिः चन्द्रः, कलायुक्तश्च । दोषाकरः, दोषाणां आकरश्च ।

समानं सदृशं, मानसहितं च । असमानं असदृशं, अपरिमाण-
सहितं च ।

अधुना ददानीम् । मधुना माधीकेन । मधुनाशनः, तस्यैव
अवतारो यस्य स तथा । अवधारयतु विचारयतु निश्चिनोतु
इति यावत् ।

१ ' भुजङ्गवनिता दक्षमखपुषो भू' B.

२ ' निःकेशाः ' B.

३ ' दानं सदानमसमानम् ' B.

तथा चामौ चामौकराचलवदचलाः कलाकलाप-
मण्डिताः^१ पण्डिताः खण्डिताखिलविपक्षपक्षाः श्लाम्यन्तु
नाम मामकं चापलं विचारयन्तु च मया निरुच्य-
मानमुचितमनुचितं वा । यदेते सदसद्विचारचातुरी-
चतुराश्चतुरानना इव^२ शिवप्रसादादासादितमहित-
महिमानो मानोन्नता^३ नतान्तेवासिवासनोचित-
व्याख्याः । सङ्ख्यावङ्गणनायां पाणिनीया इव गणनीयाः ।

चामौकराचलः मेरुः तद्वत् अचलाः । चापलं चापल्यम् ।

मानेन उन्नताः । अथ च आनताः नम्राः ये अन्तेवामिनः
शिष्याः तेषां वासना अभिप्रायः तदुचितव्याख्याः ।

सङ्ख्यावन्तः पण्डिताः तेषां गणनायां पाणिनीयाः पाणिनि-
मुनिशिष्याः ।

१ 'मण्डिताः । खण्डिताः । खण्डिताखिल' B.

२ 'श्चतुराननाश्चतुरानना इव' B.

३ 'प्रसादासादित' B.

४ 'महिमानोऽनन्ता नतान्तेवासि' B.

मकलदिक्ललशस्तनौस्तनकपोलस्यलमलयजमण्डलाय-
मानयशःप्रसराः । दुर्ब्यपोहमोहमहान्धकारप्राग्भार-
संहारभास्कराः । कलिकलषकालकूटकवलनकलाक-
लितनौलकण्ठावताराः । अमन्दमन्दरगिरिपरिशुभित^१-
क्षौराब्धिमध्योल्लसत्कल्लोलविमलसूक्तिमुक्ताफलकला^२-
पालङ्कतकण्ठनालाः । अनेककलाविलासोपहसितमि-
तकलकलानिधयः^३ । निरवद्यविद्यानद्याश्रयपयोराशयः ।

कलशस्तनौ अङ्गना । मलयजः चन्दनः । तन्मण्डलवत्
आचरेत् ।

दुर्ब्यपोहः दुःखेन निरसनीयः । प्राग्भारः समूहः ।

कालकूटं विषं तस्य कवलनकला ग्रामलीला । नौलकण्ठः
शिवः ।

सूक्तयः शोभनाः उक्तयः एव मुक्ताफलकलापः हारः ।

मितकलः परिमितकलाकः । कलानिधिः चन्द्रः ।

निरवद्यं अनाविलम् ।

१ 'द्युभ्यत्क्षौराब्धि' B.

२ 'मध्योल्ललत्कल्लोल' B.

३ 'सूक्तमुक्ताकलापा' B.

४ 'हसितमिति कलकलानिधयः' A. C., 'हसितामितकलानि-
धयः' B.

संसारसारसारस्वत^१स्वतःप्रकाशभासमानासमानवा-
 ग्ब्रह्माणो^२ ब्राह्मणाश्चतुरुदधिमेखलाखेलदुच्छृङ्खल-
 कीर्तिनर्तकौकाः । सकलकलाविलासभाजनभाजः^३
 सभाजना भ्राजन्ते ।

इति तृतीयस्तवके राजदर्शनं नाम प्रथमं कुसुमम् । १ ॥

सारस्वतः वाङ्मयः । समाना मानसहिता । वागेव ब्रह्म(भूः)
 वेदः । प्रमाणत्वात् । ब्राह्मणः (णाः) तच्च [ज्ञाः ?] । चतुरुदधयः
 मेखला यस्येति सकला पृथ्वीत्यर्थः । उच्छृङ्खलं उद्धतम् ।

सकलकलाविलासभाजनानां जनानां अपि । सभाजनभाजः
 पूजाभाजः । 'सभाजू याचनपूजनयोः ।' सभाजनाः मदस्याः ।

इति तृतीये प्रथमं कुसुमम् ॥ १ ॥

१ 'स्वरविकाशभासमाना' B. २ 'वाग्ब्रह्माश्चतुरुदधि' B.
 ३ 'विलासभाजनसभाजनसभाजनभाज इव भ्राजन्ते' B.

देवस्योपासनावासनाशंसनाकृष्टाः सत्वरा गत्वरा
 अपि वयं प्रलम्बविलम्बभाजो यद्भूम भूमहेन्द्रस्तत्र
 हेतुमाकलयतु^१ । अक्षामद्राक्षामण्डपमण्डितस्य पचे-
 लिमफलास्वादमोदमानजानपदस्य विकसदमलकुसु-
 मसमूहसौरभ्यलुभ्यदलिकुलकलितललितक्रीडस्याक्री-
 डस्य मध्ये चलदलतमालतलशिलातलकलितनिच्छद्म^२-
 पद्मासनम् । अनिश्वासनासाग्रजाग्रन्नेत्रत्रिभागम् ।

देवस्य उपासना उपसेवनाऽभिप्रायेण या आशंसना आशी-
 र्वाद्स्तुतिः तथा कृष्टाः । सत्वराः ससम्भ्रमाः । गत्वराः गमनशीलाः ।
 प्रलम्बं विलम्बः अति कालक्षेपः ।

अक्षामः अक्षौणः । द्राक्षा मृद्वौका लताभेदः । पचेलिमं स्वयं
 पक्वम् । सौरभ्यं सुगन्धिता । लुभ्यन्तः लोभवन्तः । ललितक्रीडनस्य
 आक्रीडोद्यानस्य । चलदलः अश्वत्थतरुः । निच्छद्म निष्कपटम् ।
 पद्मामनं पद्माख्यं आसनम् । तथा चोक्तम्—

‘वामोरूपरि दक्षिणं हि चरणं संस्थाप्य वाम तथा
 दक्षोरूपरि तस्य बन्धनविधिं कृत्वा कराभ्यां दृढम् ।
 तत्पृष्ठे हृदये निधाय चिवुकं नामाग्रमालोकये-
 देतद्वाधिविकारनाशनकरं पद्मामनं प्रोच्यते ॥’

अनिश्वासः निश्वासहीनः ।

१ ‘हेतुमाकर्णयतु’ B.

२ ‘विकसदसम’ B.

३ ‘निष्कपटपद्मामनं । निश्वासनिःस्वनामाग्र’ D.

१निःस्यन्दमानमदोदविन्दुपानपौनचकोरचयरचितप-
 २रिचयकाषायसिचयम् । ३रागादि(रि !)दारिज्ञाना-
 सिचयम् । निखिलोपनिषन्निषण्णमानसम् ४ । परमहंस-
 संसदवतंसम् । ५दुरतिक्रमदुरिताक्रमव्याधिबाध्यमान-
 जगदगदङ्कारम् । निर्विकारम् ६ । संश्लिष्टमष्टसिद्धिभिः ।

*निस्यन्दः निश्चलः । निस्यन्दमानः संस्वमयः । सम्मदोदविन्दुः
 आनन्दजनितवाष्पजलविन्दुः, तस्य पानेन पौनः दृढाङ्गः । काषायं
 कषायेण रक्तम् । सिचयं वस्त्रम् ।

रागः एव अरयः तेषां दारो दारणशीलः ज्ञानमेव अमिचयः
 खड्गमूहो यस्य तं तथा । उपनिषत् [अ ?] द्वैतवादिवेदकाण्डः ।
 निषण्णं आमक्तम् ।

परमहंसाः तत्त्वज्ञानिनः तेषां संमत् गोष्ठौ तदवतंसं तन्मण्डनम् ।
 दुरतिक्रमं दुर्निरस्यं यत् दुरितं पापं तन्मध्ये आक्रमः
 आक्रान्तिः पौडा स एव व्याधिः तेन बाध्यमानं यत् जगत्
 तस्य अगदङ्कारं वैद्यम् ।

अष्टसिद्धिभिः अणिमादिभिः ।

१ 'निस्यन्दमानसम्मदोदविन्दु' A. २ 'चयचरितपरिचयम्' B.

३ 'रागारिदारि' A.

४ 'मनसम्' B.

५ 'दुरितोद्दामव्याधि' B.

६ 'निर्विकारम् । संश्लिष्टमिष्टसिद्धिभिः' B.

* मूलग्रन्थे 'निस्यन्द' इति शब्दो न दृश्यते ।

अमत्रं मन्त्राणाम् । मित्रं मैत्र्याः । शरणं करुणायाः ।
 मन्दिरं मुदितायाः । सपक्षमुपेक्षायाः । क्षेत्रं क्षमायाः ।
 कोषं सन्तोषस्य । शैलं 'शीलसलिलस्य । 'सत्याचं
 पवित्रि(त्र)तायाः । सौधं शुद्धबुद्धेः^१ । आधारं धीर-
 तायाः । गुरुं गुरुतायाः । प्रासादं प्रसादस्य । निदानं
 चिदानन्दसम्पदः^२ । आश्रयं श्रेयसः । तपसोऽप्युपास-
 नौघम् । परमस्य^३ शमस्यापि सम्यगनुगम्यम् । योग-
 स्याद्यनुयोगयोग्यम् । श्रद्धाया अपि श्रद्धेयम् ।
 'अस्पृष्टं दुष्टतया । अन[व]गूढं मूढतया । निरस्तं

अमत्रं पात्रम् ।

मैत्री सौहार्दम् ।

मुदा मदा अनिन्दि(आनन्द?)ता ।

उपेक्षा सर्वत्र औदास्यम् ।

क्षमा तितिक्षा ।

सन्तोष' दुःखादनुदेगः ।

शैलं सहृत्तम् ।

चिदानन्दसम्पदां ब्रह्मानन्दातिरेकाणाम् ।

१ 'शीलशालस्य' B.

२ 'पात्रं पवित्रतायाः' B.

३ 'शुद्धेः । आधानं' B.

४ 'सम्पदाम्' B.

५ 'परमस्य' B. पुस्तके नास्ति .

६ 'स्फुट(अस्पृष्ट)मद्विष्टतया' B.

नास्तिकतया । वञ्चितं कुचिन्तया^१ । दूरौकृतं दुरितैः ।
 अगृहीतं प्रतिग्रहैः^२ । अवज्ञातमज्ञानेन । अनङ्गीकृत-
 मनङ्गेन । क्षिप्तं दृप्ततया । उत्सारितं मात्सर्येण ।
^३अमेवितं विषयैः । अलब्धं लुब्धतया । वर्जितमनार्ज-
 वेन । अशीलितं दुःशीलतया । ^४निर्वासितं दुर्वास-
 नाभिः । अकलितं कलिना । महिलामहिलाला^५मिव
 परिहरन्तम् । महामन्त्रिणां पा(प?)वनाभ्याससुघटित-

नास्तिकः वेदाप्रामाण्यवादी ।

उत्सारितं दूरौकृतम् ।

विषयेण इन्द्रियसुखेन ।

अनार्जवेन कौटिल्येन ।

अशीलितं असमाहितम् । दुःशीलता दुःस्वभावता दुस्वरित्रता
 तथा । तथा च—

‘शीलं स्वभावे सदृत्ते ।’ इत्यमरः ।

महिलां श्रियम् । अहिलाला सर्पमुखोत्सिप्रक्लेदः ।

पा(प?)वनाभ्यासः प्राणायामः, तेन सुघटिताः सन्धयः यत्र
 एवंभूतं विग्रहं शरीरं यस्य ।

१ ‘कुण्ठतया’ B.

२ ‘प्रतिग्रहेण’ B.

३ ‘अनिषेवितं’ B.

४ ‘दुर्वासितं’ B.

५ ‘महिलाभा(ला)मिव’ B.

सन्धिविग्रहम् । कामनया वर्जितमपि न कामनया-
वर्जितम् । निष्कोपचयमप्यनिष्कोपचयम् । प्रस्फुटमह-
समप्यस्फुटमहसम्^१ । ^२न तापकारिणमप्यनतापकारि-
णम् । गिरावनप्रियं गिरावनप्रियम् । ^३पुरुषमपु(प)रुषम-
द्राक्ष्म । ^४लक्ष्मभिरभिनववैरभवैरसमानं भासमानम् ।

विरोधाभासमाह । कामनयेति । कामनया वाञ्छया । अवि-
रोधे न कामनये कामशास्त्रे आवर्जितं आमक्तम् ।

निष्कोपचयं निर्गतकोपचयम् । अनिष्कोपचयं न विद्यते
निष्कस्य धनस्य उपचयः सञ्चयः यस्येति तम् ।

[अ?]स्फुटम् । अहसं हामहीनम् ।

नताः अपकारिणः यस्मात् तम् । न तापकारिणं न सन्ताप-
कारकं च ।

गिरि(रा?)वाणाम्(ण्या?) । वनप्रियं कोकिलमिव । गिरौ
पर्वते । अनप्रियं नाप्रीतिधरं च ।

पुरुषमपरुषं अपगतक्रोधम् ।

लक्ष्मभिः लक्ष्णैः । असमानं न विद्यते समानः यस्य तम् ।

१ 'स्फुटमहसं संस्फुटमहसम्' B.

२ 'न तापकारिणं नतापकारिणम्' B.

३ 'पुरुषमपरुषमपरुषमद्राक्षं' B.

४ 'लक्ष्मभिरभिमतैरसमानं' B.

‘अथाभ्युत्थानवेलालीलायितानन्तरं ब्रह्माञ्जलिर्निर-
वद्यं गद्यपद्यमयोमयमुदाजहार भारतीम् ।

यथाः—

जन्तुजे मम शशिप्रभासिते
भासितेशमुकटे मदानवे ।
दानवेन्द्ररिपुपादनिर्गते
निर्गतेर्भव भवाब्धिपारदा ॥

पारदावदातवौचिनिचयशालितास्तोकलोकमले ।

‘कमलेशयकमण्डलुमण्डला(ना?)यमानपानीयधाराव-

अभ्युत्थानवेला परमेश्वरोपस्थानकालः, तत्र लीलायितं
प्रदक्षिणादिध्यापारः । उदाजहार उवाच ।

हे शशिप्रभासिते ! चन्द्रकान्तिवत् शुक्ले ! हे सदा नवे !
नूतने ! अथवा मद्भिः आ नूयते स्तूयते या सा मदानवा । निर्गतेः
गतिहीनस्य ।

पारदः रसः तद्वत् अवदातो विशदः । अस्तोकं अनल्पं ।
लोकमलं लोकानां पापम् ।

कमलेशयः ब्रह्मा । मण्डला(ना?)यमानं भूषावदाचरत् ।
अवधूता जिता नवसुधा यया सा तथा ।

१ ‘अथ दृक्पातवेलालीलामि(यि)तानन्तरं’ B.

२ ‘निरवद्यगद्य’ B. ३ ‘कमण्डलुतायमानपानीय’ B.

धृतनवसुधे । 'वसुधेश्वरभगौरथपथवर्तमानजलकल्लोल-
मिलड्डिण्डीरपिण्डविडम्बितहरमनोरमतमहासे' ।
महासेनजननि । जननिकरनरकहारिवारिपूरपूरितत्रि-
भुवनभवने । 'भवनेत्रानलकौलकवलितबालेन्दुपालनो-
चितपयःप्रदानकुशले । कुशलेखाङ्कितसमीपावने । पाव-
नेन्दिन्दिरमन्दिरारविन्दसुन्दरमेदुरापे । दुरापेश्वरशिर-

वसुधेश्वरेति । विडम्बितः मद्गौकृतः हरस्य मनोरमः हामः
यचेति मा तथा ।

महासेनः कार्तिकेयः तस्य हे जननि ! मातः ! । तस्य षाण्मा-
तुरतया गङ्गा माता ।

जनानां निकरः समूहः । त्रिभुवनमेव भवनम् ।

भवस्य शिवस्य नेत्रानलकौला नयनाग्निज्वाला तथा कवलितः
ग्रस्तः ।

कुशानां लेखया श्रेण्या अञ्चिता पूजिता समीपावनिः निकट-
भूमिः अस्याः मा तथा

पावनं पवित्रम् । इन्दिन्दिरः भ्रमरः तस्य मन्दिरं आश्रयः
यत् अरविन्दं पद्मं तेन मेदुराः स्निग्धाः आपः अस्याः इति ।
अच् ममामान्तः । ततः कर्मधारयः ।

दुरापं दुर्लभम् । परमगौरवः अत्यन्तादरः ।

१ 'पथप्रवर्तमान' B. २ 'मनोरमहासे' B.

३ 'नेत्राम(न)लकौल' A., 'नेत्रानलकौला' B.

सञ्चारसञ्जातपरमगौरवे । 'गौरवेशविशेषप्रभाविनि-
न्दितशारदजलदे' । जलदेवतावगाहनशुभितसितच्छ-
दनिवहभासमाने । समानेकप्रदेशसञ्चारिहरिणप्रा-
रब्धकेलिसङ्गरे । 'सङ्गरेचिततटनिषण्णमुनिजनाकर्ण्य-
मानमनोरमारवे । मारवेदनानभिज्ञवैखानसावचित-
सारसवने । सवनेज्यमानादिपुरुषवक्षःस्थलस्थायिकौ'-

गौरवेशः शुक्लवेशः । शारदः शरत्कालीनः ।

जलदेवता वरुणलोकः । मितच्छदं पद्मम् । निवहः समूहः ।
भासमाने शोभमाने ।

समः अनिम्नोन्नतः यः अनेकप्रदेशः तत्र सञ्चारौ भ्रमणशीलः ।
केलिसङ्गरः केलियुद्धम् ।

सङ्गरेचितः सङ्गवर्जितः । मनोरमः आरवः शब्दः ।

मारवेदना कामजनितपीडा तदनभिज्ञः यः वैखानसः वान-
प्रस्थः तैः (तेन?) अवचितं गृह्यतं मारसवनं पद्मवनं यस्याः
मा तथा ।

सवनं यज्ञः तत्र इज्यमानः पूज्यमानः यः आदिपुरुषः
श्रीकृष्णः । प्रभासमूहवत् मिते शुक्ले ।

१ 'गौरवेशविशेष' B. २ 'शारदविमलजलदे' B.

३ 'निष्पन्न(घण्?)' B. ४ 'शायि' B.

स्तुभप्रभासमूहसिते । हसितेश्वरशिरोवर्त्तिशौतद्युति-
केतकौकलिके । कलिकेलिभवनभवनगरदाहोद्भुरधर्मा-
नलप्रभवारणे । वारणेन्द्रावगाह्यमानघनरमे । नर-
शेमुषीसमुदयागोचरहरमौलिमालतीमालाम्रमकरे ।
मकरेश्वरपृष्ठाधिष्ठायिचरणकिसलये । सलयेन्द्रादि-
वन्दारकवृन्दविधौयमानयज्ञे । नयज्ञेश्वरभार्गवाङ्गरस-

हसितः उपहसितः मद्गृणीकृतः इति यावत् । शौतद्युतिरेव
केतकौकलिका इति रूपकम् ।

कलेः कलिनाम्नो युगस्य यत् केलिभवनं विलाममन्दिरं भवः
एव नगरं तस्य दाहे उद्भुरः समर्थः धर्मः एव अनलः वङ्गिः
तस्य प्रभवः उत्पत्तिस्थानं एवंभूता अरणिः दाकभेदः ।

वारणेन्द्रः ऐरावणः । घनं निविडं यत् रसम् ।

नराणां शेमुषी तस्याः समुदयः । भ्रमकरः भ्रान्तिजनकः ।
पचाद्यच् ।

मकरेश्वरः मकरश्रेष्ठः । चरणकिसलयः अङ्घ्रिपङ्क्तवः ।

सलयः मविनाशः । वृन्दारकाः देवाः । विधौयमानयज्ञे ।

नयज्ञाः नीतिविदः । भार्गवः शुकः । आङ्गरमः वृहस्पतिः ।
वाङ्मनसेति 'अचतुर—' ५ । ४ । ७७ इत्यत्र निपातितम् ।
प्रभावः महत्त्वम् ।

१ 'सेमुखी (शेमुषी)' B.

२ 'पृष्ठाधितचरणकिङ्गलये' B.

वाङ्मनसागोचरप्रभावे । ^१प्रभावेश्मामृतरश्मिमण्डला-
 स्त्रावनसुरसे^२ । सुरसेव्यमानसैकतसन्निधाने । निधा-
 नेश्वरशैलशिरोविहितरङ्गे । तरङ्गेरितनौरजोदरकुञ्ज-
 गुञ्जद्भमरे । ^३भ्रमरेणहरणप्रवीणाभःसम्भारसम्भा-
 विते । भावितेश्वरप्रलम्बजटाकलापे । कलापे-
 शलस्वर्वासिविलासिनौजनघनजघनावरुद्धमुग्धप्रवाहा-

प्रभावेऽग्न रोचिषां स्थानं यत् अमृतरश्मिमण्डलं तदास्त्रावने
 सेचने सु शोभनः रसः जलं यस्याः सा तथा ।

सुरैः सेव्यमानः सैकतं सकतामयः देवः तस्य सन्निधानं
 निकटो यस्याः ।

निधानेश्वरशैलः कैलामः तस्य शिरसि षट्ङ्गे विहितः रङ्गः
 खेलनं यया सा तथा ।

तरङ्गैः ईरितः प्रेरितः ।

भ्रमरेणुः भ्रान्तिज्ञानमेव रेणुः धूलिः ।

भावितः प्राप्तः । प्रलम्बः लम्बमानः । कलापः समूहः ।

कलापेशलः कलाकुशलः । स्वर्वासौ देवः । (अभ्रः शोभनः)
 त्रिविष्टपविटपौ कल्पवृक्षः ।

१ 'वेश्मामितरश्मि' B. २ 'सरसे । सरसेऽमान' B.

३ 'प्रवीणार्णःसम्भार' B.

कृष्टत्रिविष्टपविटपिप्रसूनधवलिते । वलितेजोहारि-
हरिवामपादप्रहार भिदुरब्रह्माण्डमण्डपमध्यराजतै^१-
कस्तम्भायमानमहाप्रवाहशोभितजगदीक्षिते । दीक्षि-
तेष्वितलोकप्रदानपटुतटनिविष्टसन्सृष्टनैष्ठिकगोष्ठीस्त^२-
वाविर्भावितवासवे । ^३वासवेतसनिकुञ्जनिषण्णकिन्नर-
मिथुनोपगौयमाने । ^४यमानेकमदविनाशनोद्गुरतरवा-

बलेः असुरराजस्य तेजोहारौ यः हरिः । भिदुरः स्वयं
दीर्यमाणः । राजतः रजतसम्बन्धी यः एकस्तम्भः तद्वत् आचरन् ।
जगदीक्षिते जगद्भिः वीक्षिते दृष्टे ।

दीक्षितानां यज्ञप्राप्तदीक्षाणां ईप्सितलोकः स्वर्गादि तस्य
प्रदानं तत्र पटुः । वासवविगेषणम् । नैष्ठिकः निष्ठावान् मुनिजना-
दिरित्यर्थः । वासवः इन्द्रः ।

वासः वसतिरूपः यः वेतमनिकुञ्जः वेत्रलतागृहम् । उपगौय-
माने स्तूयमाने ।

यमस्य अधिकमदः गर्भः । वारिधारां धारयतीति धारिणी
अम्भः । (?) ततः पचाद्यच् ।

१ 'राजमानैकस्तम्भसमानमहा' B.

२ 'नैष्ठिकस्तवाविर्भूत' B.

३ 'वासवेदीवसन्निकुञ्ज' B.

४ 'यमानेकपमद' B.

रिधाराधारे^१ । राधारेवतीपतिसमाराधितकलिन्द-
कन्यापरिरम्भणावाप्तहरिहरकायशोभे । यशोभेशप्र-
काशनाशितदुरितान्धकारविसरे । विसरेखायमान-
हरशिरश्चन्द्रचुम्बनपटुचटुलचक्रवाकचक्रवालवाचाल^२-
जलव्यतिकरोद्भृतसगरपार्थिवकुले । बकुलेन्द्रद्रुमादि-
द्रुमच्छायानिघण्टुकुरङ्गकुलकवलीक्रियमाणतौरकलमे ।
‘कलमेखलानिनादानुवादिराजहंसरसितोष्णसितवि’^३-

राधारेवतीपती कृष्णवलभद्रौ । कलिन्दकन्या यमुना तस्याः
परिरम्भणं आलिङ्गनम् ।

यशो यशः । भेशः चन्द्रः । दुरितमेव अन्धकारविसरः तमःपटलः ।
विसरेखायमाणः मृणाललतेव आचरन् । चटुलः चपलः ।
चक्रवालः समूहः । व्यतिकरः सम्पर्कः । मगरनाम्नः पार्थिवस्य
राज्ञः । कुलं वंशः ।

इन्द्रद्रुमः वृचभेदः । कुरङ्गकुलं हरिणवृन्दं तेन कवलीक्रिय-
माणः यस्यमानः । कलमः धान्यभेदः ।

कलः अव्यक्तमधुरः । मेखला काञ्ची तस्याः निनादानुवादौ
शब्दानुकारौ । रसितं शब्दः । विपुलं महत् । पुलिनमेव जघनः
यस्याः इति । ‘शेषात् विभाषा’ ५ । ४ । १५४ इति कप् ।

१ ‘वारिधाराध(धा)रे’ B. २ ‘चक्रवाके । चक्रवाल’ B.

३ ‘मेखलानुनादानुवादि’ A. C. , ‘मेखलानिनादानुवादि’ B.

४ ‘रसितोद्भामित’ B.

पुलपुलिनजघनके । घनकेतकौवनपवनान्दोलितनी-
लोत्पलकुन्तले । कुन्तलेलिहानभौषणसमरार्णवसन्त-
रणप्रवीणदेवव्रतनिपौतकुचकलशे । कलशेवालमञ्जरी-
ग्रासलालसतिमिनिकरविराजमानप्रवाहभूषितमदन-
दहनमस्ते^१ ।

नमस्ते महोर्मोजिताहौनभोगे

नभोगेयकीर्त्ते नमद्विप्रसिद्धे ।

प्रसिद्धेऽस्तु गङ्गे मुदे तेऽम्बुधारा^२

बुधाराधिते दत्तसन्तानभोगे ॥ १ ॥

घनं निविडम् । नीलोत्पलान्येव कुन्तलाः ।

कुन्ताः एव लेलिहानाः सर्पाः । देवव्रतः भौषः ।

कलं शोभनं शैवालम् । तिमिः जलजन्तुभेदः । मदनदहनः
शिवः । मस्तं मस्तकम् ।

अहौनः शेषनागः तस्य भोगः देहः । नभसि गेया कीर्त्तिर-
स्येति । नमन्तः विप्राः सिद्धाश्च यत्र । मुदे हर्षाय ते तव
अम्बुधारा अस्तु । हे बुधाराधिते ! पण्डिताराधे ! । दत्तः सन्तानः
वंशः भोगः सुखं च यया ॥

१ 'मस्तके नमस्ते नमस्ते' ।

२ 'नेन्दुधारे' B.

नभोगे 'खलाशीविघातङ्कवौशः
 कवौशस्तवेमं स्तवं व्याततान ॥
 ततानन्तकीर्तिः कलाभाजनानां
 जनानां शिरोदाम देवेश्वरोपि ॥ २ ॥
 इत्यभिधाय विरराम ॥

इति तृतीयस्तवके गङ्गास्तुतिर्नाम द्वितीयं कुसुमम् ॥ २ ॥

नभसि गच्छतीति हे नभोगे ! खलाः एव आशीविषाः सर्पाः
 तेभ्यः यः आतङ्कः भयं तत्र वौशः गरुडः । कवौशः कवौश्वरः ।
 व्याततान विस्तारयामास ।

तता विस्तृता अनन्ता कीर्तिरस्येति । कलाभाजनानां कला-
 पात्राणां शिरोदाम श्रेष्ठः इत्यर्थः । देवेश्वरः इन्द्रः । अथ च
 देवेश्वरनामा कविः ।

इति तृतीये द्वितीयं कुसुमम् ॥ २ ॥

१ 'खलाशीविघातङ्कनिष्कङ्कवौशः' A. C.

२ 'तृतीयकथास्तवके' B.

अथ विहितस्तवस्य भ्रूमंजया पुरुहताज्ञयेवाहताः
 सविनयमुचितोपचितामेतां वाचमवोचाम ॥ नमः
 १कमलाकामुकानुकारावतरणेभ्यः श्रीचरणेभ्यः । सम्प्रति
 प्रसादप्रामादतः २संसारगु(म!)रुमरीचिकावीचिका-
 मृषातृषापगमभाजः ३सुधासागरमध्यमध्यगमाम ।
 एतर्हि बर्हिवाहनः कृतात्मसंवाहनः ४ ज्ञानदर्पणः

भ्रूमंजया भ्रूसूचनया । पुरुहताज्ञया इव आहताः इन्द्राज्ञयेव
 आह्वानिताः । उचितोपचितां उचिता याग्या उपचिता प्रमेय-
 बङ्गला । उपचितोपचितेति पाठे उपचिता पूजिता ।

कमलाकामुकः कृष्णः तदवतारस्वरूपेभ्यः ।

प्रमादः प्रसन्नता तस्य प्रामादः गृहम् । मरुः निर्जलस्थानम् ।
 मरीचिकावीचिका मृगदृष्ट्या । मृषा वृथा । तृषा पिपामा
 तस्याः अपगमः चयः । अगाधमध्यं अतलस्पर्शम् । अगमाम
 प्राप्ताः स्म ।

सत्सङ्गादत्यन्तसुखावाप्तौ वृद्धसम्वाद्माह । एतर्ह्येत्यादि ।
 एतर्हि एतादृशि काले । बर्हिवाहनः कार्त्तिकेयः । कृतं आत्मनः
 संवाहनं शुश्रूषा येन स तथा । ज्ञानमेव दर्पणः अनुप्रकाशः

१ 'कामुकावतरणेभ्यः' B.

२ 'गुरुमरुमरीचिका' B.

३ 'सा(सी?)धुसागरमगाधमध्य' B.

४ 'कृतात्मसंवाहनः' B., 'कृतात्मसंवाहनाज्ञान' A. C.

कृतनिजापणः सद्यो याज्ञवल्क्यवाक्यमाशिश्रिये'
 निःश्रेयसश्रेयसं । अधुना धुनाना पापानि सुरधुन्य^१-
 ध्वनौनतामयासीत् । अतोऽस्माकं न भविता भविता ।
 ॥ भगवन्भवन्मुखसुखावलोकनादुत्सारितातुच्छकृच्छ्रो-
 च्छ्रायनिकायस्य कायस्य फलमविकलमवापाम ।
 भवानेको ॥ भवानेकोपपातकव्रातकलभकुलनिराकुल-

यस्य । कृतं निजस्य आत्मनः अर्पणं अर्थात् गुरौ याज्ञवल्क्ये येन
 म तथा । आशिश्रिये आश्रितवान् । निःश्रेयसश्रिये मोक्षात्मका-
 नन्दसम्पदे । मत्सङ्गादत्यन्तदुःखध्वंसेन परमानन्दाधिगमो भवतीति
 यदा ज्ञातवान् तदैव याज्ञवल्क्यादोष्यात्मवचनं (?) जग्राह इत्यर्थः ।

विनयपुरःसरमाह । अधुनेति । धुनाना कल्पयन्ती सुरधुनौ
 गङ्गा । अध्वनौनतां पान्यभावम् ।

भविता संसारित्वम् । न भविता न भविष्यति ।

उत्सारितः दूरीकृतः । अतुच्छः महान् । कृच्छ्रोच्छ्रायनिकायः
 दुःखोद्रेकसमूहः यस्य म तथा । अवापाम प्राप्ताः स्म ।

एकः श्रेष्ठः । भवान् एकः त्वमेकः । भवस्य संसारस्य अनेकं
 बहलम् । उपपातकं गोवधादि । व्रातः समूहः । कलभः

१ 'वाक्यैक्यमाशिश्रिये तिःश्रेयसश्रिये' B.

२ 'सुरधुनीहाध्व' B.

३ 'भविता भविता' B.

४ 'सुखावलोकनादनुकृच्छ्रातिकृच्छ्रोच्छ्रायनिकायस्य फल' B.

५ 'शतकलभकुलकवलनकठोर' B.

कवलनकठोरकण्ठीरवः । भवदागमनप्रसङ्गो^१ गङ्गा-
प्रवाह इवात्र प्रायेण प्रावर्त्तत । युष्मद्विजयव्याजेन
राजौवजन्मा^२ सन्मार्गेपदेशायाम् सै समाजिह्वीते स्म ।
उन्निद्रश्चन्द्रो वाऽऽगत्य धरणीसरणीरमृतसारणीभिर-
भिषिषेच^३ । किं बहुना । भवादृशां दर्शनमेव दारुण-
दुरितदारणम्^४ । सम्भाषणमेव निखिलोपनिषन्निषेव-

करिशावकः । निराकुलकवलनं यथेष्टग्रामः । कठोरः निष्ठुराङ्गः ।
कण्ठीरवः मिहः ।

प्रायेण वाङ्मयेन ।

विजयव्याजेन प्रस्थानच्छलेन । राजौवजन्मा ब्रह्मा । सन्मार्गस्य
सत्यथस्य । उपदेशाय प्रदर्शनाय । अस्मै प्रस्तुतदेशाय । प्रा (समा ?)
जिह्वीते स्म प्रस्थितवान् ।

उन्निद्रः उदितः । सरणी पदवी । अमृतसारणीभिः पीयूष-
नालिकाभिः । सारणी धरा वा । अभिषिञ्चति । 'षिचिर्
चरणे' इति । इदन्तवान्मुम् ।

उपनिषद् वेदभेदः ।

१ 'प्रसङ्गाद्गङ्गाप्रवाह इह प्रावर्त्तत' B.

२ 'राजवन्मानसंका(मा ?)र्गेपदेशाय देशायाम्' (?) B.

३ 'रभिषिञ्चति' B., 'रभिषिषिञ्च' D.

४ 'दारुणम्' B

णम् । स्पर्श एव स्पर्शाश्ललाभः । शुश्रूषैव ब्रह्मशुश्रूषा ।
 सन्निधानमेव^१ सन्निधानम् । समाराधनमेव धनम् ।
 तदद्य निरवद्यं दिनम् । तिथिरतिथिः श्रेयान्मुहूर्तः सम-
 पद्यत । मातापित्रोः पवित्रोऽन्वयः प्रतिष्ठानिष्ठामवाप ।
 नित्यकृत्यानि^२ कृतकृत्यानि । नित्याभ्युद्यभाजो वयम् ।
 यद्यपि कृपामृतस्पृशा दृशा मृशं कृताः कृतार्थास्तथापि
 वाचालता वाचालताकाण्डमकाण्डं ताण्डवयति ।
 भगवन् ! परित्यागादकृशक्लेशः कतमो देशः कृतः ।
 स्वच्छन्दमागच्छद्विरच्छधीभिः के के वाऽऽश्रमा गतश्रमा

तत् स्पर्शाश्ल यस्य स्पर्शेन मर्द्धं धातवः हिरण्ययतां प्रयान्ति ।
 तत्र शुश्रूषा सेवा ब्रह्मशुश्रूषा विधातुः निषेवणम्, वेद-
 श्रवणेच्छा वा ।

सन्निधानं सान्निध्यं, प्रशस्तधनं च ।

अन्वयः वंशः । प्रतिष्ठा महत्त्वं तस्य निष्ठा काष्ठा ।

वाचालता सुखरता । वाचालताकाण्डं वाग्लतानालम् ।

‘टापं चापि हलन्तानां चुधा वाचा दिग्वा गिरा ।’ इति ।

अकाण्डं अकस्मात् । ताण्डवयति नर्त्तयति ।

अच्छधीभिः निर्मलज्ञानैः । विश्रमात् निवसनात् ।

१ ‘सन्निधानं स’ B.

२ ‘श्रेयान्मूर्त्तः सुमुहूर्त्तः’ B.

३ ‘कृतकृत्या नित्या’ B.

विश्रमादक्रियन्त । क्वचिदुल्लाघापघनता घनतामात-
नोति बहुश्रेयसाम्^१ । अत्र पवित्रचरित्रैर्यं कियन्ति
दिनानि यावदावसथः सनाथः^२ क्रियते । कियन्त्य-
हानि^३ पुण्यहानिरहितैरिहातिवाहनौयानि मान-
नौयैः । क्व वा यियासाऽऽयासातिशयदायिनौ । भगवन्तः
कियन्तः श्रीमतामन्तिके ज्ञानामृतस्नातकाः^४ प्रति-
निवसन्ति । निषिद्धविरुद्धजनाधिकरणं किमधिकरणं

क्वचित् प्रश्ने । उल्लाघः निर्गतः गदात् । अपघनं अङ्गम् ।
घनतां नैविद्यम् ।

आवसथः आवासः ।

अतिवाहनौयानि प्रापणीयानि ।

यियामा गमनेच्छा । आयासातिशयदायिनी अतिशयखेद-
कारिणी ।

ज्ञानं एव अमृतं जलं तेन स्नाताः एव स्नातकाः । स्वार्थं
कः । स्नातकाः त्रिसन्ध्यस्नायिनः त्रितिनः । तथा च— 'स्नातकस्त्वा-
भूतव्रती ।' कति कियन्तः । सन्तः साधवः ।

विरुद्धजनः नास्तिकलोकः । अधिकरणं अधिकारः, अधि-

१ 'घनतामातनोति । अत्र' B. २ 'सनाथौक्रियते' B.

३ 'कियन्त्यहानि वा पुण्य' B.

४ 'मृतस्नातकाः स्नातकाः कति प्रतिवसन्ति सन्निधौ' B.

व्याख्यायते विख्यातख्यातिवादैः श्रीपादैः । कियत्सङ्ख्याः
 सङ्ख्यावन्तः श्रीत्रियाः श्रीतारः । प्रशस्तसमस्त-
 पुस्तकसङ्ग्रहोऽस्ति न समस्ति वा । सन्ध्यासात्रागेव
 गेयचरितैरधिजगे खगेन्द्रवाहनावाहनाऽमलमतिभिः ।
 उत सन्ध्यास्य 'गुणराशिभिः प्रथमाश्रमादेव देवता-
 वतारैः सन्ध्यास्तम् । अथ^१ पृथुलश्रमाद्वितीयाश्रमात् ।
 विश्वाभयदानदक्षदक्षिणहस्तानां सन्ध्यास्तानां काको-
 दरनायकोदरसुप्तदामोदरदृढाश्लेषोल्लासितरमास्यानि

करणधन्यश्च । ख्यातिवादैः ख्यातिपञ्चकवादिभिः । प्रसिद्धैर्वा ।
 श्रीपादैः कृतसत्र्यासैः ।

सङ्ख्यावन्तः पण्डिताः । श्रीत्रियाः वेदज्ञताः ।

न समस्ति न सम्यक् अस्ति ।

गेयचरितैः प्रशंस्यचरितैः । अधिजगे पठितम् । खगेन्द्रवाहनः
 कृष्णः । आवाहनं तत्सपर्या ।

उत पचान्तरे । सत्र्यास्य सत्र्यासं कृत्वा । प्रथमाश्रमात्
 [ब्रह्मचर्यात् ?] ।

द्वितीयाश्रमात् गार्हस्थ्यात् । प्रभूतश्रमात् महाखेदात् ।

काकोदरः सर्पः तस्य नायकः शेषनागः । उदरशब्देनात्र

कति चातुर्मास्यानि । सम्प्रति निःप्रतिमप्रज्ञ वज्रात-
सुरगुरवः श्रीगुरवः कस्मिन्दुपवर्त्तने वर्त्तन्ते । कियतो
यतौश्वराणामजनि जनितः प्रभृति विमला वर्षमाला ।
अद्य वन्द्यपादानां साधुमाधुकरौ भिक्षा पीयूषकक्षा-
मनूचानचयगृहेषु ग्रहौष्यति, किमु कस्यापि भाग्य-
भाजो भवने भवनेपथ्यभूताभिख्या^१ भविष्यत्ये-
कभिक्षा ।

गात्रमात्रमुपस्थितम् । रमा लक्ष्मीः, तस्याः आस्यं मुखम् । कति
कियत्परिमाणानि । चातुर्मास्यानि वार्षिकत्रतानि ।

उपवर्त्तने देशे । वर्त्तने जीवनोपाये ।

यतौश्वराणां सन्न्यासिश्रेष्ठानाम् । जनितः प्रभृति जन्मादितः ।
वर्षमाला वत्सरश्रेणी ।

प्रतिपद्मं मधुकराः इव प्रतिगृहं ओत्रियाणां यतयः यां
कामयन्ते सा माधुकरौ भिक्षा । पीयूषकक्षां अमृतमादृश्यम् ।
अनूचानाः साङ्गवेदाध्येतारः । भवने गृहे । भवनेपथ्यभूता
जगदलङ्काररूपा । प्रभूताभिख्या प्रचुरा शोभा । 'अभिख्या
नामशोभयोः' । इत्यमरः । प्रभूता भवेतिपाठे एकभिचेति
विशेषणं भिक्षायाः । एकं एकवारं भिक्षा याचनं यस्याः मा
तयेत्यर्थः ।

अन्यच्च, श्रीमतां^१ वेदान्ते वेदान्तेवासिप्रसिद्धिभिरेव
 जनो भगवन्महिमानम् । मौमांसां^२ निस्सीमां साम्प्रतं
 प्रतिपद्यामहे महेच्छानाम् । भवदुपन्यासाद्विहित-
 कणादानुवादा अक्षपादानुवर्त्तिन्यो विद्याः प्रसिद्ध-
 बौद्धप्रयुक्तकृतर्ककर्कशशरेभ्यो न विभ्यतीत्यभ्यर्हिताः
 प्रकाममामनन्ति । सः^३ त्वसह्येयसह्यावत्सह्ये मुख्य-

वेदान्ते वेदान्तदर्शने । वेद जानाति । अन्तेवासिनां शिष्या-
 णाम् । प्रसिद्धिभिः ।

मौमांसा जैमिनिमुनिप्रोक्तशास्त्रम् । निस्सीमां निरवधि-
 भूताम् । साम्प्रतं इदानौम् । प्रतिपद्यामहे जानीमः ।

विहितः कणादस्य कणादमुनिप्रोक्तस्य वैशेषिकदर्शनस्य
 अनुवादः अनुकारः याभिः ताः तथा । न्यायममानतन्त्रं वैशेषिक-
 दर्शनमिति प्रसिद्धमेव । अक्षपादानुवर्त्तिन्यः विद्याः न्याय-
 शास्त्राणि । न विभ्यति न भ्रम्यन्ते इत्यतः कारणात्, अभ्यर्हिताः
 पूजिताः । अर्थान्तत्रैव विद्याः जनाः यथेष्टं आमनन्ति सम्यक्
 आमन्यन्ते ।

साह्ये कपिलमुनिप्रोक्ते शास्त्रे । असह्येयानां सह्यावतां

१ 'श्रीमन्तो वेदान्ते वेदायन्ते वेदान्तेवासिप्रसिद्धेरेव' B.

२ 'मौमांसांमसीमां' B.

३ 'साह्येऽसह्येय' B.

तथा लिखन्ते^१ लेखैरपि युष्मादृशाः । आपातप्राञ्जल-
पातञ्जलजलधिरञ्जलिना कलितः कलितमोहारिभिः ।
गुणानां^२ साहित्यं सांहित्यमादधाति धातृगुल्यानाम् ।
तत्तद्रसप्रसवित्वं कवित्वं विभर्त्ति कौर्त्तिमतामित्यनु-
शुश्रुम । अतएव युष्माभिरनूष्माभिषङ्गैः समं
सविस्मयाः समगंस्महीत्यभिहिते विहितयथोचितानु-

पण्डितानां, मञ्ज्यायां सम्यक् कथने गणनायां वा । मुख्यतया
श्रेष्ठतया । लेखैः देवैरपि भवन्तः लिखन्ते ।

आपातप्राञ्जलः अविचारतः अगमः । पातञ्जलं शास्त्रं
षष्ठं दर्शनं तदेव जलधिः । कलितः गृह्यतः । कलितमोहा-
रिभिः । कलिजन्याजानध्वंसकैः ।

सांहित्यं सङ्घातः । साहित्यं काव्यादि ।

तत्तत् प्रसिद्धम् । रसप्रसवित्वं रसजनकत्वम् । कवित्वं
कर्तृ । विभर्त्ति ।

ऊष्मा गर्वः, तस्मात् यत् अभिषङ्गः अभिभवः तद्रहितैः ।
समगंस्महि सङ्गताः स्म । विहितयथोचितानुवादे दत्तोत्तरानु-
रूपप्रत्युत्तरे । सप्रसादे प्रमन्ने । प्रसादे मन्त्र्यामिनि । तदनु-

१ ' लिखन्ते युष्मादृशाः ' B.

२ ' गुणसाहित्यं च साहित्यं न दधाति ' B.

वादे १ प्रदक्षिणाचरणप्रणामादिना सप्रसादे प्रसादे
तदनु तदनुज्ञया ततस्तीव्रमात्राजिष्ण ॥

इति १ तृतीयस्तवके भगवदौरणं नाम तृतीयं कुसुमम् ॥ २ ॥

तस्यानन्तरम् । तदनुज्ञया तस्याज्ञया । ततः तस्मात् स्थानात् ।
तीव्रं शीघ्रम् । आत्राजिष्ण आगताः स्म ।

इति तृतीये तृतीयं कुसुमम् ॥ २ ॥

१ 'प्रदक्षिणाचरणचरणप्रणामादिना संप्रसादे तदनुज्ञया' B.

२ 'तृतीयकथास्तवके भगवदाभाषणं नाम' B.

अथ दक्षिणेन क्षोणीपतिमार्गं भार्गवमिव परशु-
भोक्त्रासितम् । अमृतसम्भारमिव कुण्डलसल्लक्ष्मीकम् ।
वशिष्ठमिव वशिष्ठेष्टम् । पराशरमिव पराशयज्ञम् ।
वेदव्यासमिव वेदव्यासक्तम् । ^१शुकमिवाशुककलितपर-
मार्थम् । दुर्वाससमिव दुर्वासनाशून्यम् । जमदग्नि-
मिवा^२नमदग्नितेजसम् । ^३गर्गमिव भर्गभाजम् ।

दक्षिणेन क्षोणीपतिमार्गं राजवर्त्मना दक्षिणभागे ब्राह्मण-
मुपागम्य इदं अवादिषम् इत्यन्वयः । मार्गं इति 'एनपा द्वितीया'
२।३।२ इति द्वितीया । भार्गवं परशुरामम् । परेषां
शुभया उक्त्रासितम् । परशोः परश्वधस्य भा दीप्तिः तथा
उक्त्रासितं च ।

कुण्डलाभ्यां मन् लक्ष्मीः यस्य तं तथा । पक्षे कुण्डे लसन्ती
लक्ष्मीः यस्य ।

वशिष्ठेष्टं जितेन्द्रियश्रेष्ठम् । पराशयज्ञं परेषां अभिप्रायत्रिदम् ।

वेदे व्यासक्तं अनुरक्तम् ।

आशु शीघ्रं कलितपरमार्थं प्राप्तत्वज्ञानम् ।

आनमदग्नितेजसं आनमत् नस्त्रीभृतं अग्रेरपि तेजः यतः तं
तथा ।

भर्गभाजं शिवभक्तम् ।

१ 'मिव(वा)शुककलित' B. २ 'दमदग्नितेजसम्' A.

३ 'भार्गवमिव' B.

कश्यपमिव 'वश्यपरमेन्द्रियवर्गम् । गौतममिव 'श्रौत-
मतप्रवर्त्तकम् । विश्वामित्रमिव विश्वमित्रम् । अत्रिमिव
सत्रिप्रवरम्^३ । क्रतुमिव क्रतुक्रियाकोविदम् । कुत्स-
मिव अकुत्सचरितम् । वत्समिव वत्सलम् । जावालि-
मिव जौवालिदयालुम् । त्रयीपथप्रथमपान्थम् । तरु-
णायमानकरुणारसनिर्यासपौयूषवर्षिभिर्दृगञ्चलैरुदञ्च-

वश्यपवनेन्द्रियं स्वाधीनप्राणचक्षुरादिकम् ।

श्रौतमतं वेदहितं कर्म तस्य प्रवर्त्तकम् ।

सत्रिप्रवरं श्रौत्रियश्रेष्ठम् ।

क्रतुक्रियाकोविदं यज्ञक्रियाभिज्ञम् ।

अकुत्सं अनिन्द्यं चरितं चरित्रं यस्य तं तथा ।

वत्सलं दयालुम् ।

त्रयीपथः वेदमार्गः ।

तरुणायमानः वर्द्धमानः करुणारसनिर्यासः आनन्दाश्रुप्रवाहः
तदेव पौयूषं अमृतं तद्वर्षिभिः दृगञ्चलैः अपाङ्गैः उदञ्चयन्तं
उद्गमयन्तं चन्द्रचक्रवालं इन्दुबिम्बम् ।

१ 'वश्यपवनेन्द्रियम्' B

२ 'श्रौतमतप्रवर्त्तकम्' B.

३ 'सत्रिप्रवरम्' B.

यन्तमिव चन्द्रचक्रवालम् । ईपदुन्मिषदृशनदीधितिच्छ-
लेन स्वच्छमाशयं प्रकाशयन्तम् । उपमठपठदकुण्ठ-
कण्ठवैकुण्ठभक्तविरक्तप्रव्यक्तोक्तसूक्तसंसक्तचेतसमूर्द्धरेत-
समजिह्वं ब्रह्मनिष्ठं ब्राह्मणं सम्यगुपागम्यं एतद-
वादिष्य ॥

श्रीमन्नमस्कुर्महे महेशमहसामत्रभवतां भवतां
विहिततौर्यसार्थसञ्चरणौ चरणौ । भवांश्च^१ चतुरान-
नोष्यनष्टश्रुतिः । पुरुषोत्तमोऽपि न मायावल्लभः ।

ईषत् अल्पं उन्मिषन्तौ प्रभाममाना दृशनदीधितिः दन्तच्छटा
तच्छलेन अर्चं शुभ्रं आशयं अन्तःकरणं प्रकाशयन्तम् ।

उपमठं मठममौषे । अकुण्ठः अमन्दः । वैकुण्ठभक्ताः
वैष्णवाः । विरक्ताः निर्विष्णाः । सूक्तं शोभनं उक्तं सूत्रादि ।
ऊर्द्धरेतसं योगिनम् । अजिह्वं [ब्रह्म]निष्ठं अद्वैतपरम् ।

[महेशमहसां]महेशस्य महः येषां ते तथा । अत्रभवतां
पूज्यानाम् ।

चतुराननः धाता वक्ता च । न अष्टमङ्ग्यातकर्णः । अनष्टवेदश्च ।

पुरुषोत्तमः कृष्णः, पुरुषश्रेष्ठश्च । न मायावल्लभः न लक्ष्म्याः
प्रियः । न कपटप्रियश्च ।

१ 'मजिह्वब्रह्मनिष्ठं, टीकाकारसम्मतः पाठः ।

२ 'मुपगम्येदमवादिष्य' B. ३ 'भवांश्चतुराननो' B.

१ गिरिशोऽपि नास्थिरचितशोभः । ततो न कस्य नमस्यः ।
भवतः कलानिधेरनुपाधिरियं चातुरी, यच्चतुरचन्द्र-
कान्ताननांशुरोचितं वचनपीयूषं वर्षतीति निर-
वद्यालापपद्यामनुसरामः । एकः सातिरेकविवेकः
वेषां विदुषां परिषदि न गण्यसे पुण्यश्रेमुषीकः^३ ।

गिरौशः शिवः, गिरः वाण्याः ईशश्च ।

‘गिरिशो गौरिशो वापि गिरौशश्च प्रकीर्तितः ।’

इति शब्दमहासर्वः ।

नास्थिरचितशोभः न अस्या कौकसेन रचितशोभः । न
अस्थिरा चिता शोभा यस्येति च ।

भवतः तत्र । कलानिधेः चतुःषष्टिकलानिवासस्य, अथ च
चन्द्रस्य । अनुपाधिः नैमर्गिकी । चातुरी चतुरता । इयं हि,
चतुरः दक्षः, यच्चातुरो कर्त्री । चन्द्रकान्ताननस्रवोचितं चन्द्रवत्
कान्तं यत् आननं तस्मात् स्रवणं निःसरणं तदचितम् । अथ च
चन्द्रकान्तः मणिभेदः तदाननस्रवोचितम् । वचनपीयूषं वागमृतं
वर्षति । आलापपद्यां वाक्पदवौम् ।

सातिरेकः सातिशयः ।

परिषदि गोष्ठ्याम् ।

१ ‘गिरौशोऽपि’ B.

२ ‘ननाऽतिसुरोचितं’ B.

३ ‘सिमुखीकः’ B.

'आसीद्याम्नदीया दिदृक्षा प्रेक्षावन्तं भगवन्तं^१ प्रति सम्प्रति^२ सा पूर्णा । न किमप्यपेक्ष्यमपेक्षते । यद्यवद्यविद्याविद्युदुद्योतोद्योतितमेदिनीमण्डलानामविकलां^३ कलां कलयामः कुशलतां कुशलतां दधतां श्रीमताम् । तथापि मुदा सदाचारस्वच्छा पृच्छासौ विधीयते^४ 'भव्यमव्यवहितमव्याहृतचित्तानाम् । कश्चिदाचारचातुरौतुलितविरल^५ पुरुषरत्नानामियमेव नगरी गरीयसी, सदावदातभगवदवस्थानात्^६ । उत कुतोऽप्यागतं वतंसभूतैर्भूतलस्य । कियन्तः श्रीमतामि-

आदीया (?) अम्नदीया आद्या (?) । दिदृक्षा दर्शनेच्छा । प्रति लचीकृत्य । पूर्णापूर्णा अतिशयेन पूर्णा ।

विद्या एव विद्युतः तस्याः उद्योतः प्रकाशः । अविकलां अप्रतिहताम् । कुशलतां दर्भलताम् ।

पृच्छा प्रश्नः । भव्यं कुशलम् । अव्यवहितं व्यवधानशून्यम् । कश्चित् प्रश्ने । चिरत्नं पुरातनम् । पुरुषरत्नं पुरुषश्रेष्ठम् । वतंसभूतैः भूषणरूपैः ।

१ 'अद्य यावन्मदीया दिदृक्षा' B.

२ 'भवन्तं' B.

३ 'सम्प्रति पूर्णा पूर्णालापक्रमपेक्षते । यद्यप्यनवद्य' B.

४ 'मविकलं कलयामः कुशलतां दध(ध)तां' B.

५ 'मव्यवहितचित्तानां' B.

६ 'चिरत्न' D.

७ 'भवदवस्थाना' B.

हाग्रहारा १धराग्रहाराः शालिशालिनः । कश्चिद्वि-
 पश्चिद्यजमानो भवन्मनोचितो वर्त्तते कीर्तिमताम् ।
 प्रतिग्रहं२ प्रति ग्रहं जहति महति यत्ने महितमहि-
 मानः । गृह एव निगृहीतेन्द्रियग्रामैरव्यग्रमवस्थीयते ।
 किं वा कापि कदापि ३गम्यतेऽनवगम्यतेजोभिः ।
 कस्मिन्नप्यवसरे नरेश्वरावासं ४प्रति सम्प्रति यात्रा
 क्रियते न्यक्क्रियते वा तत्सम्बन्धः । कति प्रतिदिनं
 स्नानानि ५सम्भवन्ति शुभवन्ति । माध्यन्दिनं कर्म निर्ममे

अग्रहाराः क्षत्राणि । धराग्रहाराः पृथ्व्याः श्रेष्ठहाररूपाः
 शालिशालिनः कलमादियुक्ताः ।

प्रतिग्रहं दानम् । प्रति लक्ष्मीकृत्य । ग्रहं ग्रहणामक्तिम् ।
 जहति त्यजन्ति । महितमहिमानः पूजितप्रभावाः ।

निगृहीतेन्द्रियग्रामैः जितेन्द्रियचयैः ।

न्यक्क्रियते दूरीक्रियते । तत्सम्बन्धः नरेश्वरावासयात्रासम्बन्धः ।

शुभवन्ति शुभयुक्तानि ।

१ 'धनाग्रहाराः' B. २ 'प्रतिग्रहं प्रतिग्रहं जहति यत्नेन' B.

३ 'गम्यतेऽगम्य' B.

४ 'प्रति यात्रा' B.

५ 'भवन्ति' B.

निर्ममेहितैः । भोजनमजनि रजनि[जानि]करनिकर^१-
निभशुभयशसाम् । उत^२ विचक्षणानां क्षणादुपरि
परिस्थितिर्भवित्री भोजनस्य । ^३कस्मिन् वादिगिरि-
विदारणदारुणकुलिशास्त्रे शास्त्रे मेदुरः स्फुरत्यादरो
दरोन्निद्रतामरसोदरसोदरनेत्राणाम् । ^४कापि व्याक्रि-
यते व्याख्या । उत न व्याक्रियते किमपि । ^५प्रत्यह-
महं यथा भवद्वलोकनादामोदमासादयामो^६ दया-
मोदितमनोभिः सुमनोभिस्तथा विधेयम् । इत्य-

निर्ममे कृतम् । निर्ममेहितैः निर्ममत्वचेष्टितैः ।

रजनिचरः चन्द्रः ।

भवित्री भविष्यति ।

कुलिशास्त्रे वज्ररूपास्त्रे । मेदुरः स्नेहनिबद्धः । दरोन्निद्रं
ईषद्विकसितं तामरसं पद्मं तस्य उदरपत्रं अन्तःस्थपत्री तस्याः
भोदरं मदृगं नेत्रं येषां तेषां तथा ।

व्याक्रियते वितन्यते ।

महं उत्सवम् । आसादयामः प्राप्नुमः । दयामोदितमनोभिः
कृपार्द्रहृदयैः । सुमनोभिः पण्डितैः । विधेयं करणीयम् ।

१ 'रजनिजानिनिभशुभयशसाम्' B.

२ 'उत रुचितक्षणादुपरि' B.

३ 'कस्मिन् कस्मिन् वादिगिरिविदारणदारुणि शास्त्रे' B.

४ 'क्वापि न व्याक्रियते व्याख्या' B.

५ 'प्रत्यहमिह' B.

६ 'दवलोकनामासादयामो' B.

स्माकमाकर्ण्य कर्णरसायनं^१ वचनं तैरपि कपिल-
 मुनिकल्पैरनल्पजल^२धरध्वनिमधुरगम्भीरतारभारती^३-
 प्रतिशब्दमुखरितमन्दि(न्द ?)रोदरमिदमुदौरयामासे ।
 सुचिरमपरिचयवशादसाम्प्रतं^४ साम्प्रतपौर्वापर्यविपर्य-
 ५योद्यदकस्मादस्माभिरधीयते । तत्र पवित्रगुणगणै-
 ६र्दूषणगणग्रहणग्रहिलैर्न भाव्यं ७भावव्यञ्जितमहित-
 महिमभिर्महाशयैः । नयनयोरमितममृतद्रवं स्रवन्तः के
 भवन्तः । अभिवादये ८दयेन्दिरामन्दिरायमानहृदया-

कर्णरसायनं श्रोत्राषायनम् । मन्दिरोदरं इति क्रिया-
 विगेषणम् । उदौरयामासे उक्तम् ।

असाम्प्रतं अयोग्यम् ।

भावव्यञ्जितमहितमहिमभिः स्वप्रकाशेनैव व्यक्तौकृतपूजित-
 महत्त्वैरित्यर्थः ।

अमितं अपरिमितम् ।

अभिवादये नमस्कारोमि । दयेन्दिरा दया एव इन्दिरा
 लक्ष्मीः । अनुभाषितान् अगर्लितान् ।

१ 'रसायनं तैरपि' B.

२ 'रनल्पजलजलधर' B.

३ 'गम्भीरभारती' B.

४ 'दसाम्प्रतं पौर्वापर्य' B.

५ 'यत्किञ्चिदकस्मा' B.

६ 'दूषणग्रहणग्रहिलैर्भाव्यम्' B.

७ 'भाव्यं जितमहिमभि' B.

८ 'दयेन्दिरासनायमानहृ' B.

रविन्दान्युष्माननूष्मायितान् । सम्यगागम्यतां नितान्त-
पवित्रचरित्रैः । इहोपविश्यतां दृश्यतां दधानैर्गुण-
निधानैः । सर्वतः शर्म^१ 'स्वधर्मनिर्मलमनसां सुमनसाम् ।
कुतः कुतर्कसम्पर्करहितैरिहायातम् । 'गृहादिहागम्यते
रम्यतेजोभिः श्रीमद्भिः, उत कुतश्चिद्विपश्चिद्वरेण्यैर-
न्यतः । अत्रागमनेनायं ग्रामो गुणग्रामोचितः^२ कदा विर-
चितः परिचितकलाकलापैर्मधुरालापैः । किं नाम नाम
निकामनिर्मलमतीनाम् । विहितविद्वज्जनवृजिन-
निर्वासः^३ क्व वासः कृतः कृतज्ञैः । अयं संवसथः सनाथः
कियन्ति वासराणि करणीयः । किं किमधीतं
सुधीभिः । किं किञ्चन^४ पुस्तकमस्ति स्वस्तिमताम् ।

दृश्यतां मनोज्ञताम् ।

शर्म सुखम् ।

विपश्चिद्वरेण्यैः पण्डितश्रेष्ठैः ।

नाम सम्भावनायाम् । नाम संज्ञा च ।

वृजिननिर्वासः पापनिराकरणम् ।

मन्वसथः वासः ।

१ 'स्वधर्मकर्मनिर्मलमनसां' B.

२ 'गृहादागम्यतेऽगम्यतेजोभिस्त' B.

३ 'ग्रामोपचितः' B.

४ 'निर्वासोऽद्य वासः क्व कृतः' B.

५ 'किं किं च' B.

निर्मितामितखेदच्छेदः^१ को वेदः कोविदैः पद्यते ।
 का वा शाखा विशाखानुकल्पानाम् । को देशः पेशल-
 प्रकृतौनाम् । अदूष्याः पोष्याः कति सन्ति भवताम्^२ ।
 कति भार्या आर्याणाम् । ^३बहवः पुत्राः, किं द्वित्रा
 एव देवकल्पानाम् । कियत्यः कन्या विश्वाधिकन्याय-
 भाजाम् । जनयित्रीजनकौ ^४जनकौतुकदायिचरितौ
 किमासाते, वसाते वा कीर्तिशेषपटं निष्कपटम् ।
 इयन्ति दिनानि थावदावयोः किमिति दर्शनजनिर्ना-
 जनि । ^५अयाचितं भृशं बलं शम्बलं किञ्चनाऽस्ति

शाखा वेदशाखा, काण्व-कुथुमि-माध्यन्दिनादि । विशाखः
 कार्तिकेयः । तदनुकल्पानां तत्सदृशानाम् ।

द्वौ वा त्रयो वा इति द्वित्राः ।

जनयित्रीजनकौ मातापितरौ । आसाते विद्येते । वसाते
 परिदधाते वा । कीर्तिशेषः एव पटं ।

दर्शनजनिः दर्शनप्रसङ्गः ।

भृशं बलं महद्बलम्, तेजःस्वरूपम् । किञ्चन किञ्चित् ।

१ 'मितकर्मच्छेदः को वेदः कोविदैः पद्यते' B.

२ 'भवतां शुभवताम्' B.

३ 'भवतः पुत्राः किं द्वित्रा एक एव वा देवकल्पः' B.

४ 'जनकौ कौतुकदायिचरितौ किमावसथे वसाते' B.

५ 'अयाचिनां भृशं' B.

नास्ति वा । कथं निर्वाहो ह्यव्यवाहोपमतीव्रतेजसां
 बोभवतीति भवभौतिजुषां विदुषाम् । नित्यं कर्म
 हर्म्य एव निर्मायते निर्मलमनोभिः । अथवा पुष्कल-
 पुष्करे^१ पुष्करिणीतटे । एकवारमाहारः सारभृतः
 प्रभूताज्यः प्राज्यव्यञ्जनो भवति भवतां द्विर्वा । प्रथमं
 सन्तर्पितनभोजनं^२ भोजनं कियत्यां देलायां सम्पनी-
 पद्यते । अत्र मैत्रौ धात्रौद्विविषदां केन केन समम् ।
 समन्ततो विशदपदकदम्बबन्धोपसंस्कृतं^३ संस्कृतं श्रीमतां
 श्रुतमेव स्वच्छन्दममन्दच्छन्दः^४ सन्दानितनितान्तकान्त-

बोभवतीति पुनः पुनः भवति । वः युष्माकम् । भव-
 भौतिजुषां समारोति कृत्वा भयं आप्नुवताम् ।

पुष्कलपुष्करे वहलपद्मयुक्ते ।

प्रभूताज्यः प्रचुरवृतः । प्राज्यव्यञ्जनः । भूरितेमनः । द्विर्वा
 वारद्वयम् ।

नभोजनः देवजनः । सम्पनीपद्यते भृशं सम्पन्नो भवति ।

मैत्रौ मित्रता । धात्रौद्विविषदां ब्राह्मणानाम् । कन्दः
 स्रग्धरादि, रज्जुभेदश्च । सन्दानिता बद्धा । गौः वाणी, पशुश्च ।

१ 'पुष्करेषु पुष्करिणीतटेषु' B.

२ 'सन्तर्पिते सन्तर्प्याणां भोजनं' B.

३ 'सम्बन्धोपस्कृतं श्रीमतां' B.

४ 'च्छन्दःसम्पदातिपातिनितान्त' B.

कविताकान्तारे गौश्वरति । आत्मकृतिः कृतिवरैः
 सापि^१ पद्यताम् । ^२अव्यग्रसमग्रगुणग्रामैर्ग्रामान्तरं
 गतमासीत् क्षमासीमन्तमणिभिः । अथवाऽचैवास्थायि
 स्थायिकीर्त्तिभिः । कियन्ति तीर्थानि प्रज्ञाऽवज्ञात-
 गीर्वाणगुरुभिरभिवीक्षितानि । कियन्ति वाऽतिमात्र-
 पवित्रया यात्रया निर्दम्भैः सम्भावनीयानि । भवतां
 भक्तिः शीतकिरणाभरणे भृङ्गणमवगणयति । किमुत
 कौस्तुभभूषणे^३ विभूषणं विशेषयति । सम्प्रति प्रति-
 भाजुषां जिगमिषेव^४ लक्ष्यते ^५बलवलक्ष्यशसाम् ।

आत्मकृतिः स्वकरणं, कवितादि ।

क्षमासीमन्तमणिभिः पृथ्व्याः भूषणरूपैः इत्यर्थः ।

अस्थायि स्थितम् । स्थायिकीर्त्तिभिः अविनष्टयशोभिः ।

अतिमात्रं अतिशयम् ।

शीतकिरणाभरणे महादेवे । भृङ्गणं भृङ्गरौटनामानं
 शिवानुचरम् । अवगणयति तिरस्करोति ।

विभूषणं राक्षसेश्वरम् । विशेषयति जयति । सदृशयतीति
 दावत् ।

बलवलक्ष्यं बलभद्रवत् शुक्लम् ।

१ 'कापि' B.

२ 'अद्य व्य(?)ग्र' B.

३ 'विभूषणे' B.

४ 'जिगमिषेव' B.

५ 'वलक्ष्यशसाम्' B.

अस्मन्मनीषितमखिलमेव सम्पूर्णमासौत्पौर्णमासौहि-
मांशुमांसलकीर्त्तिमतां भवतामवलोकनेन, इति निः-
प्रतिममतिभिरभिहिते यथाप्रश्नं लोकोत्तरैरुत्तरैरनु-
मोद्याभिवाद्य च^१ वाद्यवेक्षणकाङ्क्षया निरगामि,
समागामि^२ च स्वामिसमौक्षणप्रतिक्षणविजृम्भमाण-
कल्याणभरैरस्माभिः ॥

इति ^३द्वितीयस्तवके विप्रमभाषणं नाम चतुर्थं कुसुमम् ॥ ४ ॥

मनीषितं मनोरथः । मांसलः महान् । यथाप्रश्नं प्रश्नं अनति-
क्रम्य । लोकोत्तरैः लोके प्रधानैः । उत्तरैः प्रतिवचनैः । अनु-
मोद्य अनु पश्चात् मोदयित्वा । अभिवाद्य नमस्कृत्य । वाद्यवेक्षणा-
काङ्क्षया वादिनः अवेक्षणवाञ्छया । निरगामि निर्गतम् ।
समागामि सङ्गत च ॥

इति श्रीसूर्य्यकविराजविरचितायां बालबोधिकायां कविकल्प-
लताटीकायां द्वितीये स्तवके चतुर्थं कुसुमम् ॥ ४ ॥

१ 'भिवाद्य चेक्षणका' B.

२ 'समागामि च' A. C., 'समागामि स्वा' B.

३ 'द्वितीये कथान्तवके ब्राह्मणभाषणं नाम चतुर्थं कुसुमं समाप्त-
मिति ।' B.

अथ क्वचित्कुवल्यावलीमिलितपुण्डरीकखञ्ज^१(ण्ड?)
 व्याजविजृम्भमाणप्रयागपरभागं तडागं 'साकाङ्क्षमौ-
 क्षमाणाः, कुचापि करकमलकलितजलधौतकलधौत-
 कलशकलविलासधरपयोधरभगावनम्रकम्रनागरौग-
 गौयःस्वेदच्छेदमेदखिनौर^२समौरसमौहितसमौपां वापौं
 नेत्रपात्रीकुर्वन्तः,^३ कापि कूपान् भूपानिव गुणिभ्यः
 पात्रेभ्यः पावनजीवनदायिनो निरन्तरं निरूपयन्तः,
 कुतश्चित्पार्वतीपतिपादपयोजपूजन^४शुद्धाभिजननिवास-
 निर्वासिताऽशेषकल्मषोपसर्गं दुर्गं नयनमार्गं नयन्तः,

खण्डं समूहः । परभागः अन्यतः शोभा कलधौतं सुवर्णम् ।
 कश्चः कमनीयः । मेदखी महान् । समौहितः अभिलषितः ।
 नेत्रपात्रीकृतवन्तः पश्यन्तः इत्यर्थः । गुणिभ्यः दान्निष्ठगौलादि-
 गुणवद्भ्यः, रज्जुयुक्तेभ्यश्च । पात्रेभ्यः घटीप्रभृतिभ्यः, दानार्हज-
 नेभ्यश्च । पावनं पवित्रम् । जीवनं जीविकां जलं च निरू-
 पयन्तः । पदपयोजं पदपद्मम् । अभिजनः वंशः । निर्वासितः
 निराकृतः । कल्मषं पापम् । उपसर्गः उपद्रवादिः । दुर्गं दुर्गम-

१ 'खण्डव्याजव्याजृम्भमाण' B.

२ 'साकाङ्क्ष(मौक्ष)मौक्षमाणाः' B.

३ 'नीरसमौहित' B.

४ 'कृतवन्तः' B.

५ 'पूजनप्रयोजनशुद्धाभिजनजननिवास' B.

अपरत्र च^१ भवदक्षस्तटप्रतिभटहाटककपाटरचनास-
नाथं गोपुरं च परिचिन्वन्तः, अन्यत्र सुपर्वपर्वत-
गर्वसर्वङ्गघानिभान् निभालयन्तः, इतरत्र जवविजित-
कुरङ्गान् तुरङ्गान् रङ्गगतान् नटानिव नृत्यतो वीक्ष्य^२
वीक्षणयुगलं सफलयन्तः, 'क्वचिद्धजवस्त्रिवेत्तनोत्सा-
सितभास्वत्तुरङ्गमगमनानि भवनानि नयनमीनयो-
रानायतां^३ नयन्तः, क्वचन काञ्चनवर्णां कर्णान्तविभ्रा-

स्थानम् । प्रतिभटः समः । हाटकं सुवर्णम् । गोपुरं पुर-
द्वारम् । परिचिन्वन्तः पश्यन्तः । सुपर्वपर्वतः सुमेरुः । गर्व-
सर्वङ्गघः गर्वस्य सम्यक् उन्मूलकः । इभान् हस्तिनः । निभा-
लयन्तः पश्यन्तः, भाललोचने धत्तः (यन्तः ?) । कुरङ्गाः हरिणभेदः ।
रङ्गः नृत्यस्थानं, युद्धं च । ध्वजवस्त्री पताका तस्याः वेत्तनं
कम्पनम् । उत्सासितः उत्क्षिप्तः । भास्वान् सूर्यः तस्य तुरङ्गः
वाहनः । भवनानि गृहाणि । नयनमीनयोः नयनमत्स्ययोः ।
आनायतां जालताम् । नयन्तः प्रापयन्तः पश्यन्तः इत्यर्थः ।
काञ्चन काञ्चित् अनिर्वचनीयाम् इत्यर्थः । लोचनाञ्चलः अपाङ्गम् ।

१ 'अपरत्र या(भ)वदक्ष' B.

२ 'निरीक्ष(क्ष्य)' B.

३ 'कुत्रचिद्धजवस्त्रिवेत्तनोत्सासितभास्व' B.

४ 'मीनयो(ः)राजीवनौयतां' B.

(आ?)न्तचारुलोचनाञ्चलां^१ चरणसिञ्जानमञ्जुमञ्जौर-
नाद(न)नेदीयसां हृदयमदयमपहरन्तीं^२ कामिनी-
मक्षिलक्ष्मीकुर्वाणाः, निर्वाणाय निर्वाणाङ्गारलाघवं
द्राघयन्तः, वसुमतीसारं देवद्वारं समासाद्य^३ माद्य-
दन्तःकरणाः समवर्त्तिष्महि ॥ अनन्तरं निरन्तरम^४-
पक्रमन्निष्क्रामदनेकसेवकनिकायकायसम्बन्धं सनि^५-
र्वन्धं परितः परिहरन्तः सन्तमसैराशिनाशि प्रचण्ड-

मिञ्जानः शब्दायमानः । मञ्जौरः नूपुरम् । नेदीयसां अन्तिक-
स्थानाम् । अदयं निर्दयं यथा स्यात् । अक्षिलक्ष्मीकुर्वाणाः
पश्यन्तः । निर्वाणाय मुक्तये । निर्वाणाङ्गारलाघवं निर्वा-
तानललघुत्वम् । द्राघयन्तः दौर्घीकुर्वन्तः वर्द्धयन्तः इत्यर्थः ।
देवद्वारं राजद्वारम् । आसाद्य प्राप्य । माद्यदन्तःकरणाः हृद्य-
न्मानसाः । समवर्त्तिष्महि अभवाम् ।

निरन्तरं निविडं यथा भवति । अपक्रमं एकदैव । निष्क्रा-
मन्तः निर्गच्छन्तः । सेवकाः राजभृत्याः तेषां निकायः समूहः ।
सनिर्वन्धं सयन्नं यथा स्यात् । परितः सर्व्वतः । सन्तमसं

१ 'चरणसञ्चरणसि' B.

२ 'हरन्तीमक्षिलक्ष्मीकुर्वाणाः' B.

३ 'दान्तकरणाः' B.

४ 'निरन्तरपक्रमपक्रामदनेक' B.

५ 'निर्वन्धं' B.

६ 'राशि[नाशि]प्रचण्ड' B.

मार्त्तण्डमण्डलसम्प्रकाशसंकाशं^१ देवसकाशमनायास-
मायामिध्म ॥ सम्प्रति च न कं प्रति^२ प्रतिभावि-
भासितवदनो वादी । आवर्जिताऽजर्जरकर्णकलशौका-
प्रेक्षावन्तः प्रतीक्षन्ते^३ चास्मदप्रह्वजिह्वाशुक्तिमुक्तां
वाचोयुक्तिमुक्तावलीम् । तदचिरस्य निरस्य गर्वमेः
तस्य भगवतीं भारतीं कण्ठपौठाधिष्ठात्रीं^४ निर्माय

सर्वतः व्यापि ध्वान्तम् । 'अवसमन्धेभ्यस्तममः' (५ । ४ । ७८ ।)
इत्यच् समासान्तः । मार्त्तण्डः सूर्यः । सङ्काशं सदृशम् । देव-
सकाशं राजसान्निध्यम् । आयामिध्म आगताः स्म ।

अजर्जरः अभङ्गः । प्रेक्षावन्तः पण्डिताः । अपङ्गाः अनम्राः ।
जिह्वैव शुक्तिः मुक्तास्फोटः ततः मुक्तां निःसृताम् ।

तत् तस्मात् । अचिरस्य अचिरेणैव । निरस्य विनाश्य ।
एतस्य वादिनः । निर्माय कृत्वा । निर्मायं निष्कपटं यथा
स्यात् । उपास्य संसेव्य । द्विपास्यं गणेशम् । अथवस्यामि

१ 'सप्रकाशकोशसंकाशं' B.

२ 'प्रति वचनकं प्रति प्रतिभाविभासितवदवादि' B.

३ 'चाप्रह्व' B.

४ 'धिष्ठायिनीं निर्मायमुपास्य' B.

निर्मायमुपास्य च द्विपास्यमध्यवस्यामि पुरा पुराण-
पुरुषोत्तमस्य^१ देवस्य विचित्रां स्तोत्रावलीम् ॥

इति तृतीयस्तवके तडागादिवर्णनं नाम पञ्चमं कुसुमम् ॥

रचयिष्यामि । पुरा पूर्वम् । 'अध्यवस्यामि' इति पुरायोगे
भविष्यति लट् ।

पुराणपुरुषोपमस्य हरिमदृशस्य । देवस्य राजः ।

इति श्रीसूर्य्यकविराजविरचितायां बालबोधिकायां
तृतीये पञ्चमं कुसुमम् ॥ ५ ॥

इत्यादिवादिमान्द्याय वचांस्यच्चार्य धैर्यवान् ।

प्रतीक्षेत विपक्षस्य भारतीं प्रातिकूलिकीम् ॥ १ ॥

ततः सरम्भसम्भारगम्भीरारम्भनिभैराम् ।

विपक्षं क्षिप्रमाक्षिष्य वाचमुच्चारयेदिमाम् ॥ २ ॥

यन्मया सह दुर्बुद्धे ! वाग्युद्धं कर्तुमिच्छसि ।

तत्पङ्गुः अङ्गमुत्तुङ्गं मेरोरारोढुमिच्छसि ॥ ३ ॥

सुप्तसिंहसटाक्षष्टिमष्टापदपदच्छिदाम् ।

व्याघ्रं शीघ्रं समाघ्रातुं शशकः सन्तमीहसे ॥ ४ ॥

शुकशावः शशादस्य चञ्चुं चुम्बितुमिच्छसि ।

सर्पं 'सदर्पमङ्घ्रिभ्यां निष्येष्टुं दुष्ट ! वाञ्छसि ॥ ५ ॥

मण्डूकश्चण्डतां^१ धत्से^२ कुपिते(तो) नागसंसदि ।

श्रीखण्डखण्ड एरण्डः^३ सौरभ्यं तुच्छ सेवसे ॥ ६ ॥

(१) प्रातिकूलिकीं अननुकूलाम् ।

(२) सरम्भः क्रोधः । क्षिप्रं शीघ्रम् ।

(४) मटाः कन्धरालोमानि । अष्टापदः शरभः ।

(५) शशादः श्येनः । चञ्चुः पक्षितुण्डम् ।

(६) श्रीखण्डः चन्दनः । सौरभ्यं मोगन्धम् । स्वर्षे प्रस्त्र-
वसि । स्वर्षे क्रोधाय । 'निषेवसे' इति च पाठः ।

१ 'सदर्पमङ्घ्रिभ्यां' B. २ 'खण्डनां' B.

३ 'कुत्सितो' B. ४ 'स्वसौरभ्यं स्वर्षे स्वर्षे' B. A.

सम्प्रहर्तुं विषाणाभ्यां शक्रेभं वृषभेच्छसि ।

गिरिं पातयितुं दन्ती दन्ताभ्यामभिवाञ्छसि ॥ ७ ॥

दुर्बद्धे! स्पृष्टसे कौटः^१ प्रकटं कैटभारिणा ।

आखुर्विडालदशनानुत्पाटयितुमिच्छसि ॥ ८ ॥

इदं पाषाणदलनमन्धस्यालेख्यदर्शनम् ।

मृगतृष्णाम्भसि स्नानं कृष्णाहिमुखचुम्बनम् ॥ ९ ॥

तुलया तोलनं मेरोः करेण स्थगनं रवेः ।

खड्गधाराग्रसञ्चारः शिरसा गिरिभेदनम् ॥ १० ॥

नभसोऽङ्गुलिनिर्मानमयश्चणकचर्वणम् ।

अङ्गारशयनस्वापो मज्जयोऽयं त्वयेष्यते ॥ ११ ॥

(७) विषाणाभ्यां गृह्णाभ्याम् । शक्रेभं ऐरावणम् ।

(८) कैटभारिणा विष्णुना । आखुः मूषिकः ।

(९) आलेख्यं चित्रम् । मृगतृष्णा मरीचिका । कृष्णाहिः
कालसर्पः ।

(१०) तुलया तुलादण्डेन । तोलनं परिमाणं उत्तोलनम् ।
स्थगनं आच्छादनम् ।

(११) मानं परिमाणम् । अयश्चणकः लौहकलायः* । शयनं

१ 'कौट' B.

* 'चणको हरिमशकः' इत्यमरोक्तेः 'कलायः' इति कल्पनम-
युक्तम् । कलायस्तु लोकख्यात-मटरवाचकसतीनकापरपर्यायः । 'कला-
यस्तु सतीनकः' । 'हरेणुरेणकौ' इत्यमरः ।

Size.	Contents.	Per unit of 96 or 100 pages.
Demy octavo ..	Oriental text only	Rs. 0-12-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or translation only	.. 1-0-0
Royal octavo ..	Oriental text only	.. 1-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or transla- tion only	.. 1-4-0
Quarto ..	Oriental text only	.. 2-0-0
	Text and translation, English notes, etc., mixed; or transla- tion only	.. 2-8-0

There are some exceptions to this scale, which in each case will be indicated in the price lists. For the calculation of prices each part of a unit in excess of the 96 or 100 pages counts again as a full unit.

Single issues may be bought separately, but three years after the completion of a work no complete sets are broken for the sale of loose component parts.

Each issue bears, besides its issue number, a fascicle number indicating its place in the work and volume to which it belongs.

With the issue of this Notice all previous prices and price lists are cancelled.

CALCUTTA,
December, 1923.

The publications or information about them are obtainable from the Asiatic Society of Bengal, No. 1, Park Street, Calcutta, or from the Society's Agents:—

MESSRS. LUZAC & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C.

M. PAUL GEUTHNER, 13, Rue Jacob, Paris, VI^c.

BUCHHANDLUNG OTTO HARRASSOWITZ, 14, Querstrasse, Leipzig.

Residents of Europe should order from the Agents.

When ordering direct from the Society the following rules should be observed:—

Orders should be addressed to the Asiatic Society of Bengal and not to any Official by name or title.

All Cheques, Money Orders, etc., should be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society of Bengal."

Orders for books should be accompanied by a full name and address, legibly written, and should be sent on a separate sheet of paper containing no other communication.

In India books are supplied by

LIST OF WORKS ON RHETORIC AND DRAMATURGY

PUBLISHED IN
THE BIBLIOTHECA INDICA.

Work No. 36.

1. DAŚARŪPA, by Dhanañjaya, with Dhanika's commentary. Ed. F. E. Hall. 1861-1865. Complete. 3 fascicles. Fasc. III only available @ Re. 0-12-0.

Work No. 221.

2. KAVIKALPALATĀ, by Deveśvara, with his own commentary. Ed Śarat Candra Śāstri. 1913-..... 2 fascicles. Re. 0-12-0 each.

Work No. 40.

3. KĀVYĀDARŚA, by Daṇḍin. Ed. Premcānd Tarkavāgīśa. 1862-1863. Complete. 5 fascicles, all sold out.

Work No. 9.

4. SĀHITYA-DARPAṆA, by Viśvanātha Kavirāja. Text and trans. by R. Ballantyne and Pramadādāsa Mitra. Text 1850-1851, trans 1850-1875. Complete. 5 + 4 fascicles. Text completely sold out; trans. only fascs. III and IV available @ Re. 1-0-0 and Rs. 2-0-0 respectively.

PK
840
D4
1913
v.2

Devesvara
Kavikalpalatā

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

